

Luceafărul

Revistă pentru literatură,

▣ ▣ artă și știință ▣ ▣

.....
Apare de douăori pe lună ▣

.....
Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

=====
An. XII. Nr. 21.

"6188/D"

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

Gheorghe Murnu . . .	Evenimentele din Balcani și Aromânii.	I. A. Basarabescu . . .	După război . . .
G. Topârceanu . . .	Balada popii (poezie).	T. Murășanu . . .	Cântecul rezervistului (poezie).
I. Al. Brăt.-Voinești	Scrisori din Campanie.	P. Papazișu . . .	Dealungul Perimului.
Zaharie Bârsan . . .	Bolnava (poezie).	D. Nanu . . .	Alarma (poezie).
Liviu Marian . . .	Legătura din urmă.	Z. Bârsan . . .	Nici o bucurie fără jale.
Maria Cunțan . . .	Cântece (poezie).	I. U. Soricu . . .	Farmec. Un gând hain (poezii).
Mihail Sadoveanu . .	Scrisoare.	I. Agârbiceanu . . .	Arhanghelli (roman).

Cronici: Ion Grecu: Compania dramatică V. Antonescu. Victor Stanciu: Fonograful foto-pneumatic. **Insemnări:** Cuvinte adevărate. Manasse. Congresul partidului liberal din România. Un fotograf amator artist. Jubileul gimnazului din Năsăud. Spicului . . . — Bibliografie.

Ilustrațiuni: Ioan Al. Brătescu-Voinești. C. Sandu-Aldea. N. Beldiceanu. Mihail Sadoveanu. Emil Gârleanu și I. A. Basarabescu. Subofiterii companiei I-a, reg. 6 de Vânători. *G. Topârceanu. D. Nanu. I. A. Basarabescu. Sfințirea monumentului lui Badea Cârțan la Sinaia (August 1913).

=====
Sibiu, 1 Noembrie v. 1913

Prețul unui număr: 80 bani.

6188

SALA
DE
LECTURA

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, I. A. Bassarabescu, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pliș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cunoscutele și bine apreciatele **calendare** din editura W. Krafft în Sibiu

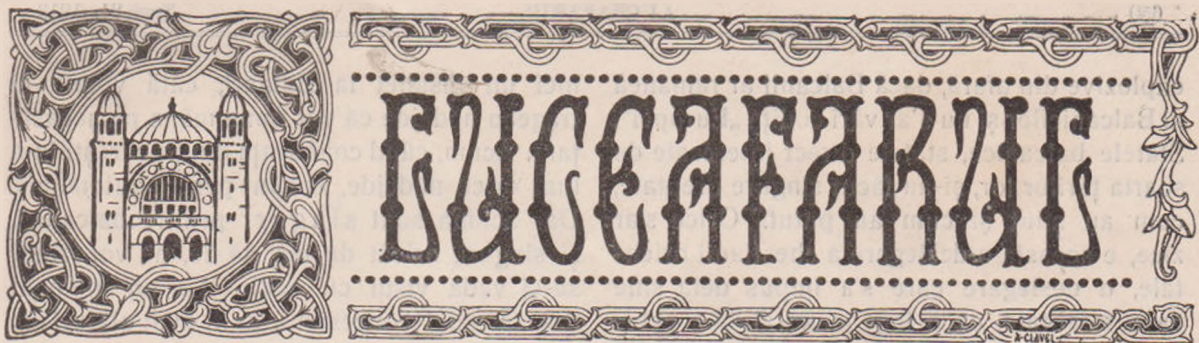
au apărut pe anul 1914:

Amicul poporului, anul al 54-lea întocmit de I. Popovici, ca totdeauna așa și acuma aduce articoli originali dela scriitorii noștri de frunte și ilustrațiuni frumoase. În frunte are portretul neuitatului nostru aviator, Aurel Vlaicu, mort în 31 August. Totasemenea ne dă portretele poetului Șt. O. Iosif și a criticului Il. Chendi cu câte un articol despre aceștia. Aduce un articol scurt, dar foarte cuprinzător de N. Iorga, apoi despre Dr. D. P. Barcianu de Dr. I. Lupaș și un articol despre noul episcop gr.-cat. al Lugojului, Dr. V. Frențiu de Al. Ciura ș. a. Apoi istoria războiului balcanic cu numeroase ilustrațiuni și tratatul din București; Șematismul Românilor din Ungaria, etc. E cel mai serios și bine îngrijit calendar dela noi cu material bogat și de valoare. Prețul 70 fileri.

Poznașul, popularul calendar umoristic al lui Ermil Borcia, ajuns în anul al 19-lea. Cunoscutul umor al lui Haralamb Călmăr ocupă întreg calendarul menit, să alunge uritul și gândurile rele. Când ești mai năcăjit, ia o doză de Poznaș, și-ți va trece de năcaz. Prețul 60 fileri.

Calendarul Săteanului care a ajuns anul al 23-lea, e cel mai bun și mai ieftin calendar popular, cu articoli anume scriși pentru popor. Prețul 30 fileri.

De vânzare la librăria editoare W. Krafft în Sibiu, cum și în toate librăriile din țară.

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Evenimentele din Balcani și Aromânii.

În sfârșit marea furtună balcanică s'a potolit. Ea n'a fost cea dintâi cum n'are să fie poate nici cea din urmă. A văzut omenirea din Balcani și mai grozave catastrofe decât cea de azi. Cine-i cunoaște trecutul istoric n'are deloc să se mire de convulsiile-i tragice cari au dăinuit aproape un an. Au fost sgu-duri și mai înfricoșate pe vremea lui Vasile Bulgaroctonul și, mai târziu, pe vremea revoluției românești a Asaneștilor. Macedonia și Tracia au fost pe atunci ca și astăzi teatrul celor mai crâncene învălmășeli și mai canibalice porniri de nimicire reciprocă între popoare. Iar dacă la venirea Turcului, năpraznicul dușman obștesc, s'au mulcomit patimile naționale ale acestor popoare și s'a înfăptuit sub cruce frăția lor silită, tragedia a continuat surdă sub forma luptei dintre stăpân și rob, dintre păgân și creștin, până când raialele, în bătălii fățișe și cu ajutorul marilor puteri, și-au recăpătat libertatea politică și au eșit la suprafață. Atunci, în adâncul conștiinței lor, s'a deșteptat din nou clocotul vechilor uri și vrăjmășii, al vechilor poftes și ambiții și, sub cuvânt de liberare a „fraților“ cari mairă-măsese sub jugul neputincioasei semilune, au izbucnit în valuri mistuitoare cari au prefăcut într'un vast cimitir frumoasele văi și câmpii ale acestor ținuturi clasice. În vremea asta fiarele și-au întins labele și au apucat în ghiara lor fășii cât mai mari din pământul la care râvneau de amar de ani. Libertate, ideal național, civilizație, creștinism — cuvinte goale, obrăzare de nobleță ce acopăr poate cel mai sălbatic fond sufletesc din întreaga Europa. Omul cavernelor s'a dat pe față în

toată hădoșia lui. Ai cetit-o în ziare, ai văzut-o scris și descris, e prea puțin; trebuie să o vezi cu ochii sau cel puțin s'o auzi din gura victimelor ca să ai icoana-i vie, ca să-ți dai seama deplin de „bestia balcanică“. Căci n'a fost hărțuială dreaptă dintre oameni de arme dușmăniți, dintre oștiri, cari se încera și se seceră între ele de dragul biruinței, ci scăparea din cușcă a hienelor, tigrilor, lupilor și șacalilor însetați de o sete adâncă, nepotolită de sânge, de sfășiere, de zdrobire, de stărpire pe rudă, pe semânță. Spre alinarea ei s'a născocit tot ce aiurirea omenească poate zămisli mai infernal și mai oribil. Toată energia ferocității unor întunecate vremi apuse desfășurată pe față, fără frâu și stingherire.

De altfel sfârșitul acesta fatal îi prevestiseră simptome elocente — regimul terorismului întronat în Macedonia prin mijlocul bandelor de comitagii și antarți, regim care a ținut vreo zecime de ani și a fost pe ascuns chiar patronat sau încurajat câtăva vreme de autoritățile otomane, înșelate de nădejdea că măcelărirea dintre creștini le poate înlesni domnia sau prelungi agonia în Europa. Câteva mii de victime omenești au fost întâia ecatombă pe altarul Molohului balcanic. Eră, ca să zic așa, prima erupție a vulcanului; au urmat apoi, pe rând și tot mai puternice, erupțiile cari au bătuit un an. Acum exploziile au conținut; craterele nu mai asvârl foc și lavă, măcar că mai fumegă pe alocuri. Ele au fost înăbușite cu putere și, oricum, păstrează o aparență de liniște. Liniștea ar putea fi definitivă, dacă nu se vor strecoră

explozive din afară, dacă Balcanii ar rămâne ai Balcanicilor și nu s'ar vâri codița „Europei“. Statele balcanice, statele direct interesate de soarta țărilor lor, și-au făcut singure dreptate, cum au știut și cum au putut. Orice s'ar zice, e aceasta o deslegare a chestiunii orientale, o deslegare care s'a impus dela sine ca o fatalitate, ca o lege inexorabilă a echilibrului de forțe. Orice altă deslegare putea fi primejdioasă uneia sau alteia din națiunile balcanice ca și românii în genere.

O altă deslegare însemnă o Bulgarie mare, iar aceasta distrugerea sau amenințarea neconținută a echilibrului. Căci trebuie să se știe că singurul stat centrifugal în Balcani e Bulgaria; celelalte (dacă facem abstracție de veleitățile și megalomania nevinovată a Grecilor) sunt toate centripetale, deci capabile de o înmănunchiare, de o sinceră și trainică alipire laolaltă, pentru constituirea unui formidabil bloc balcanic. Bulgaria e lăcomia, cerbicia, intransigența și turbulența aziatică. O națiune mică, de abia peste patru milioane suflete, inasimilabilă în Europa, cu nemăsurată poftă de expansiune și acaparare, cu o mentalitate primitivă, Bulgarii, tocmai din pricina asta, pot fi mai mult decât alții jocul ispitelor și intereselor din afară și prin urmare „trădătorii“ cauzei balcanice. În interesul de viață al popoarelor vecine și chiar în interesul bine înțeles al Bulgarilor, ei trebuiau să fie întâi răpuși, apoi înfrânați și strânși în chingi de statele aliate, pentru ca liniște să se facă în Orient. Așa fiind, hotărârea conferinței din București, grosso modo privită, e cea mai dreaptă ce putea fi: este cumpănirea normală a forțelor balcanice, e singura condiție și bază pentru stabilirea unei păci durabile. Că aici nu se putea ajunge decât prin violență și cu socotirea numai a intereselor mari eră de așteptat. Nodul gordian, chestiunea macedoneană, cea mai grea din toate (Macedonia înfățișându-se ca o pulberărie a cărei explozare putea pune în conflagrație Europa întreagă), s'a deslegat cu sabia. Putea să fie o altă soluție, dar Bulgarii au făcut, din prostia și spre nenorocirea lor, ca să i se dea această soluție. Glasul nostru pentru crearea unei Macedonii autonome n'a găsit

nici un răsunset la Bulgari, câtă vreme ei trăgeau nădejde că vor pune mâna pe această țară. Acum, când conferința din București le-a luat orice nădejde, ei sunt pentru autonomie. Dar acuma sunt singuri printre balcanici, și singuri, oricât de tari să fie, nu vor izbuti să-și vadă visul cu ochii. La un moment dat, cu mici concesii, ar fi avut alături de ei România, dar atunci erau orbi. Acum e prea târziu. Cu jertfe mari s'a pus la cale echilibrul balcanic, și acuma nici o putere din lume nu-l poate clinti fără să provoace frământări adânci și primejdioase. Acum România nu mai poate fi alătura de Bulgari, căci așa cer interesele și datoriile ei, cât privește Macedonia. E adevărat că în Macedonia mai sunt și alte neamuri, mai sunt Români, de cari s'a interesat și se interesează statul român, și că e o nedreptate ca Macedonia să fie grecească și sârbă, când se știe că nu e nici una nici alta. Dar cine mai mult decât Bulgarii sunt de vină pentru împărțirea ce s'a făcut? Dacă România a jertfit pe Românii macedoneni lăsându-i sub Greci și sub Sârbi, e că Bulgarii au silit-o la aceasta, căci ea, îngrozită de nebunia și ingratitudea bulgărească, s'a gândit, firește, mai curând la conservarea ei proprie decât la asigurarea Macedo-Românilor într'o Macedonie autonomă.

Nu-i vorbă, o asemenea Macedonie nu prea le-a zăcut la inimă, chiar dela începutul războiului, bărbaților de stat ai României. Cel puțin nimeni din ei nu s'a declarat pe față pentru ea. Unii au și arătat, în convorbiri particulare, motivele rezervei lor. Dar mie mi-a părut și-mi pare încă și acum că n'aveau cu totul dreptate. Nimeni nu știă chiar dela început că războiul avea să se urmeze cum a urmat și avea să aibă rezultatul ce l-a avut pentru statul român. Fiecare însă își da seama că, fără participarea României, evenimentele din Balcani aveau să schimbe situația în paguba statului și neamului nostru. Ea nu putea eși teafără din această criză gravă decât prin amestecul-i direct. Se cerea însă pentru aceasta o formulă. Cum războiul se declarase pe baza principiului național, orice revendicare a noastră trebuia bazată pe același principiu. Eră deci logic ca

politica românească să profite de existența elementului românesc în Macedonia și să intervie în numele lui, mai ales, că până atunci se amestecase acolo direct și indirect și făcuse însemnate jertfe materiale întreținând școli și biserici și prin aceasta contractase o îndatorire morală și-și asigurasă un drept în fața lumii întregi. Ea însă a găsit cu cale să mărginească revendicările sale în Macedonia la cererea de garanții protocolare pentru Aromâni, și să concentreze pretențiile ei reale în chestiunea rectificării de graniță. Decât, cum a arătat rezultatul războiului întâi, România putea fi tot atât de păcălită în pretenția-i teritorială ca și în cea națională. Dar chiar dacă conferința din Petersburg ar fi fost ceva mai generoasă față de ea, acordându-i ceva mai mult decât Silistra cu cei câțiva km din preajma ei, folosul nostru ar fi fost neînsemnat, dacă Bulgarii erau ceva mai mlădioși față de aliații lor și și-ar fi ajuns scopul lor măcar în parte. Interesul vital al Românilor cerea numai decât ca întinderea Bulgariei să fie cât se poate mărginită și ca visul ei de hegemonie să fie strivit în față. Pentru aceasta, după noi, nu există decât un mijloc: autonomia Macedoniei. Ea ar fi convenit nu numai Românilor, ci și Sârbilor și Grecilor, cei dintâi obligați prin tratat de-a nu înainta în Macedonia decât abia dincolo de Uescüb, iar Grecii fiind în pericol de-a pierde chiar Salonicul. Un amestec, armat sau nu, al țării românești în vederea acestei autonomii nu putea fi rău văzut de nimeni, căci, cum am spus, s'ar fi întemeiat pe principiul etnic, care motivase războiul împotriva Turcilor. Ideia, preconizată și susținută de noi prin Societatea Macedo-română și prin Ligă, era atât de firească și impusă de împrejurări, încât a fost îmbrățișată la toate meetingurile din țară și repetată în toate moțiunile. Ba chiar, sub presiunea opiniei publice și stăruința Macedonenilor, s'a și trimis în străinătate o comisiune, din care am avut cinstea să fac parte și eu, spre a pleda pe lângă cabinetele europene pentru ideia autonomiei. Comisiunea a fost bine primită, dar neavând sprijinul efectiv al României oficiale și al altor naționalități din Macedonia (o mișcare nu se putea face în

fața locului din cauza ocupațiunii) n'a putut dobândi decât rezultate platonice, cu atât mai mult cu cât guvernul român nu mai putea reveni în chestia Aromânilor, asupra cărora își formulase cererile față de reprezentanții statelor balcanice reducându-le la autonomia bisericii și școalei lor. Singure, dela sine, fără a fi împinse de necesități proprii sau generale, puterile mari nu puteau interveni; că intervenirea lor era cu puțință, o dovedește Albania, creațiunea Austriei și Italiei. Dacă statul român voia cu tot înadinsul o Macedonia de sine stătătoare putea s'o facă nu numai prin sforțările lui proprii, ci și prin câștigarea Austriei și Italiei, statele mari cele mai direct interesate în Peninsula Balcanică; în orice caz ar fi găsit el prilej ca să-și afirme măcar dorința în chip vădit. N'a voit-o, căci ar fi jignit și înstrăinat pe cele două aliate prețioase, Grecia și Serbia, cari cu jertfe grele, după două războaie, ocupaseră cu armele a treia parte din teritoriul Macedoniei; n'a voit-o, căci aveă, după spusa unora, încredințarea, că Macedonia autonomă ar fi însemnat o viitoare provincie bulgară sau un veșnic măr de discordie și de poște interne și externe; n'a voit-o, căci nu se bizuia pe puterea de rezistență a populației macedo-române. Și apoi pe el îl interesă în primul rând echilibrul balcanic și păstrarea demnității și rangului său printre statele balcanice. Cât despre elementul aromânesc, statul român a crezut că e suficient ca să-i asigure autonomia școlară și bisericească prin garanții recunoscute oficial din partea statelor balcanice.

Trebuie să recunoaștem, că ceea ce a făcut România a fost bine făcut. Decât izbânda ei e datorită numai unui joc al întâmplării, căci se putea foarte bine ca socotelile războiului din Balcani să se încheie fără cuvântul ei. În cazul acesta ea rămânea și cu hotarele neîntărite (obținerea Silistrei era ca și nimic) și cu românimea din Turcia pierdută. De aceea credem că, până când dăinuia războiul național și până când toată lumea vedeă în acest războiu cauza sfântă a desrobirii „fraților“, România aveă tot dreptul și interesul ca, răzîmându-se pe cele câteva sute de mii de Aromâni, să lupte pentru înfiin-

țarea unei Macedonii autonome. Pasul ei ar fi fost cu atât mai mult aprobat, cu cât ea ar fi avut aureola că mijlocește nu pentru interese egoiste, ci pentru libertatea fraților noștri ca și a celorlalte neamuri macedonene (Albanezi, Turci, Evrei), a căror naționalitate aveă să fie sugrumată din partea statelor cuceritoare. Ideia, că Macedonia autonomă ar fi fost o viitoare provincie bulgară nu este convingătoare, căci Macedonia nu e exclusiv locuită de Bulgari, ci formează un mozaic de naționalități, și deci existența ei ar fi garantat-o toate celelalte state balcanice, plus România și Turcia; ea s'ar fi menținut dela sine, ca o consecință a echilibrului balcanic. Pe lângă asta noi am conceput o Macedonia redusă astfel încât s'ar fi pierdut cu mult din importanța elementului macedo-bulgar. Motivul, că Macedo-Românii, nelocuind în masse mari compacte, n'ar fi fost destul de rezistenți față de celelalte naționalități, e ceva mai serios. Decât rezistența sau nerezistența lor eră o chestie de organizație internă; dacă în administrație s'ar fi introdus sistemul cantonal practicat bunăoară în Elveția sau în genere un sistem analog croit după nevoile locale, suntem convinși, că acesta ar fi putut asigura îndeajuns drepturile și libertățile fiecărui popor.

Decât acum chestia Macedoniei autonome e îngropată. Bulgarii o spun, pentrucă-i doare pierderea sutelor de mii de conaționali de ai lor, cari sunt meniți să fie asimilați de Sârbi și de Greci. Dacă ar fi avut pe Români cu dânșii, ar puteă s'o reînvie și chiar cu succes, mai ales că sunt puteri interesate (Austro-Ungaria în primul rând), cari le-ar da tot sprijinul. Dar maturitatea și experiența noastră politică ne face să nu punem nici o bază pe prietenia Bulgarilor. Siguranța ce avem, că ei sunt în stare să submineze statul românesc ne face să ținem cu sfințenie la echilibrul balcanic, așa cum s'a croit în București, și ca, deci, cu voia și peste voia noastră, să recunoaștem ca absolut normală împărțirea Macedoniei între Greci și Sârbi. Foarte dureros pentru Aromâni, dar nu mai puțin dureros pentru Bulgari, cari nu vor aveă acolo nici cât Aromânii — școala și biserica lor proprie. Cu toate acestea ei se pot mângăia

mai ușor, căci în locul Macedoniei au dobândit ca despăgubire destul teritoriu turcesc în Tracia, ba mai mult, fapt unic în istoria lor și de cea mai mare însemnătate pentru viitorul lor politic și economic, au ieșit la Marea-Egee.

Cei mai de plâns și năpăstuiți la împărțirea Turciei europene au fost numai Românii din Pind, acei cari au avut parte de toate relele războiului și de nici un folos. Lotul lor a fost cel mai nefericit. Ei au fost repartizați între patru state: cei mai mulți au căzut în Grecia, alții cam deopotrivă la număr în Albania și Serbia, iar cei mai puțini în Bulgaria. Cu alungarea domniei turcești s'a spulberat și visul lor politic, căci, orice s'ar zice, elementul aromân, bine organizat și crescut la școala națională, puteă să aibă un rol politic în Turcia. Iar idealul politic e cel care aprinde și hrănește mai mult focul sacru al popoarelor. Acum sunt slugile altora. Și durerea lor e cu atât mai mare, cu cât ei sunt și se știu, în toate privințele, mai vrednici decât toate neamurile balcanice. Și, ce e mai rău, ei își cunosc pe noii stăpâni, călăii lor de mai deunăzi. Cu toate asigurările și angajamentele acestora, ei știu ce poate să-i aștepte. Existența lor națională sub noul jug nu va fi ușoară. Dar ce pot face împotriva zodiei rele ce le-a fost ursită? Ei trebuie să se rezigneze și să găsească noi puteri răsbătătoare. O deosebire, cu toate acestea, se cuvine să facem: sunt oarecare semne bune că în Serbia va fi ceva mai bine, se poate chiar să fie mai bine decât sub Turci. Grecii neavând drept să mai întreție școli și biserici grecești și deci să facă propagandă naționalistă în Serbia, deoarece nu e nici un Grec în această țară, e de crezut că Românii grecomani cari singuri sprijineau aceste școli și biserici, ca să scape de slavizare de care au groază, vor îmbrățișa cauza românească. În acest caz românimea din Serbia se va întări și va puteă lucra cu izbândă; norocul lor, pe lângă aceasta, sunt în primul rând legăturile de nemijlocită vecinătate și de bună prietenie dintre Serbia și România, și al doilea marea preocupare a Sârbilor — lupta ce vor trebui să ducă cu un dușman înverșunat din țara

lor, cu Bulgarii. Și apoi Macedo-Românii nu sunt primejديوși Serbiei. Dimpotrivă, ca iscusii oameni de afaceri, ca industriași și meseriași și în genere ca un popor de elită, le pot fi de mare folos. De aceea putem avea mai multă încredere în făgăduelile Sârbilor.

Altfel se înfățișează starea Românilor în Grecia. Diplomația greacă, în frunte cu d-l Venizelos, s'a obligat în București să facă totul ca chezașiile date pentru Aromâni să nu fie literă moartă și ca ei să fie pe deplin mulțumiți. Autoritățile superioare grecești, având în vedere că spada românească atârână greu în cumpăna viitorului Heladei, vor fi poate de bună credință când se silesc să împace pe supușii Aromâni; dar ce te faci cu autoritățile inferioare, cu cei ce execută poruncile lor, cu clerul grecesc, cu populația locală, cu atâtea elemente fanatice și interesate cari găesc mii de mijloace ca să facă amară și imposibilă viața bunilor Români? Cu toate acestea, tot s'ar putea face ceva și în Grecia. Dovadă e ceea ce s'a petrecut de curând în ținutul Veriei. Acolo locuitorii au ținut piept răuvoitorilor și au ajuns până la urmă să-și vadă deschisă școala și biserica românească. Dar asemenea succese nu le poate dobândi decât o populație românească entuziastă și conștientă. Iar o astfel de populație nu avem decât pe alocuri. Propaganda noastră a lucrat prea puțin pentru a câștiga pe Aromâni. E drept că terorismul bandelor de antași a pricinuit mult rău școlii românești, dar cel mai mare rău l-a făcut o altă bandă mai cumplită — conducătorii cauzei naționale cărora, fără nici o garanție morală și fără nici un control, li s'a încredințat din București vreme de peste 40 de ani bugetul și soarta Aromânilor. Tocmai acum se vede golul imens ce l-a lăsat în urmă stupiditatea acțiunii sau, mai bine zis, neacțiunii noastre naționale în Macedonia. În loc ca acum toată aromâneimea să fie strâns unită și pregătită pentru marea luptă ce se dă pe viață și moarte, va trebui ca bieții naționaliști în cele mai multe părți s'o ia dela capăt și să facă înmiiit mai multe eforturi și jertfe

spre a-și mântui neamul. Vor reuși? Împrejurările sunt vitrege, în genere mai vitrege ca odinioară (în Albania nu poate fi cu mult mai bine decât în Grecia, căci Albanzii vor fi chiar mai șoviniști decât Grecii; de Bulgaria nu poate fi vorba, căci acolo Românii sunt prea puțini și răzleți). Cu toate acestea, date fiind garanțiile obținute pentru școală și biserică, mai vartos pentru înființarea de episcopate românești, singurul câștig nou, și, pe lângă acesta, dat fiind prestigiul și sprijinul moral și material al țării românești, socotesc că tot ar fi chip de păstrare a neamului nostru din Peninsula Balcanică. Pentru aceasta însă se impune o nouă organizare, o adevărată organizare naturală (nu personală și biurocratică cum a fost până acum), bazată pe tradițiile și nevoile locale și cu deosebire chemarea și angajarea în luptă a fruntașilor poporului ca și a tuturor elementelor vrednice și cinstitute. Tocmai aceasta e grija și preocuparea actuală a cercurilor interesate din București și Macedonia.

Avem toată nădejdea că și aici, ca peste tot unde locuiește neam românesc, va sufla un nou curent de premenire și înviorare și că suferințele din trecut vor servi ca izvoare de neprețuită lumină și învățătură pentru ziua de mâne. E drept că politicește aromâneimea nu mai poate juca un rol, neavând o țară a sa proprie și un rost de sine stătător; însă, după noi, ea ar putea avea un alt ideal strălucit. O parte însemnată din viața economică în Orient e în mâna sa. Înșuririle cele mai bune sunt cele manifestate de ea pe terenul practic: Trecutul și prezentul ei este martor. Neamul acesta, bine organizat economic și ajutat de capitaluri românești, ar putea deveni stăpân pe piața comercială din Peninsula Balcanică, și astfel ar putea fi cel mai îndemânatic și puternic agent al expansiunii economice și culturale a României. Aceasta n'ar fi numai un titlu de glorie pentru dânsul, ci și totodată mijlocul cel mai bun, căci îi va da destulă putere, ca să reziste cu izbândă în lupta-i de conservare și propășire împotriva celorlalte neamuri.

Gheorghe Murnu.

Balada popii.

De la târg la Vadul-mare
Taie drumul prin poeni,
Legănându-se călare,
Popa Florea din Rudeni.

Și 'n priveliștea bogată,
Sus pe culme, jos pe drum,
Iarna palidă-și arată
Plăzmuirile de fum.
Somnul revărsat în fire,
Gerul sfânt al Bobotezii
A 'nchegat argint subțire
Peste faldurii zăpezii, —
Și, legând în ghiață stropii,
Bura care 'n aer joacă
A țesut pe barba popii
Fire lungi de promoroacă.

Bolfa sură ca cenușa,
Codrii vineți — dorm adânc...
Sună numai căldărușa
Atârnată de oblânc.

Băte Surul din potcoavă
Drum de iarnă, fără spor,
Culcă rar și cu zăbavă
Lunecușuri de pripor.
Și 'n tăcerea care crește,
Adâncit ca 'ntr'o visare,
Popa când și când șoptește
Legănându-se călare.
Scutură din treacăt salbe,
Reci podoabe care mint, —
Surpă bolți de ramuri albe
Cu portaluri de argint...

Lângă drum bătut de sănii,
Unde malul stă să cadă,
Vede urme de dihanii
Înstelate pe zăpadă.

Iar pe culmea unei creste,
Amețit de zare multă,
Strânge frâul fără veste
Și 'mpietrit pe cal ascultă...

Nici o șoaptă, nici un ropot...
Numai din adâncuri sure
Vine vuet lung de clopot
Peste 'ntinderi de pădure...
Lung îi sună în ureche, —
Pe când el cu grijă scoate
Pântecoasă ploscă veche
Din dăsaga de la spate.

Și cu plosca ridicată,
Zugrăvit pe cerul gol,
Popa capătă deodată
Măreție de simbol.

*

Colo 'n vale, unde drumul
Taie luminișuri rare,
Printre plopi se vede fumul
Hanului din Vadul-mare.
Calul vesel simte locul
Și s'abate scurt din cale, —
C'a 'nvățat și dobitocul
Patima Sfinției sale...

Iar hangița iese 'n ușă
Bucuroasă de câștig,
Ochii-i rîd spre căldărușă:
— Frig, părinte?

— Strașnic frig!

G. Topârceanu.

Scrisori din Campanie.

I.

Draga mea,

La ceasul în care-ți scriu trebuie să fiți în grădină. Lazăr a stropit cu furtunul și miroase a mixandre; Titi și Miți se joacă cu Lord, iar voi stați de vorbă sub ulm. Dacă aș fi și eu acolo, aș plivi vaniliile și crizantemele, dar așa... adio planurile de butășirea trandafirilor și de semănarea panselilor pe culori pentru la anul; căci acum îmi dau bine seama că, și dacă nu mi s'o întâmplă ceva mai rău, (deși se crede că suntem printre cei destinați avangardei generale) și chiar dacă s'ar întâmpla să nici nu dăm ochii cu Bulgarii, despărțirea mea de voi și de casă va dura cu mult mai mult decât ne-o închipuim. Măine de s'ar da ordin de demobilizare, tot poate ar trece 3—4 săptămâni până la întoarcerea acasă, atât de multe trupe sunt și atât de grea e operația scurgerii lor. Până acum, mulțumesc lui Dumnezeu, sunt sănătos și-mi pare bine, nu numai pentru că nu sufăr, dar mai cu seamă pentru că nu vreau să dau de rușine. Că după ce mi s'a format plutonul pe care-l comand, le-am ținut o mică cuvântare și între altele le-am spus, că deși multora din ei aș putea să le fiu tată, să se țină de mine și să plângă și să se teamă, numai când m'or vedeă pe mine plângând sau înfricoșat. Nu e vorbă, că și fără cuvântarea mea soldații sunt de-o însuflețire admirabilă și ca să fiu sincer, dacă am plecat și mă găsesc acum în ajunul de a trece Dunărea, lucrul se datorește unuia dintre ei, căci la sosirea mea la regiment toți cunoscuții și prietinii cu care mă întâlneam se mirau că am fost repartizat la partea activă:

„Cum se poate? doar dumneata ai dreptul după lege să rămâi la partea sedentară. Rămân aici băieți tineri și dumneata să pleci? Nu se poate. Pentru ce nu reclami?“

Aceste îndemnuri, venite peste lipsa mea de porniri războinice și peste durerea gândului unei lungi despărțiri de casă și de voi, mă îmbrânceau să cer comandantului regimentului, să fiu lăsat acolo unde după

lege aveam dreptul să rămâiu pe baza vârstei. Stam în cumpănă: „să mă duc? să nu mă duc?“ când văd, că vine cătră mine un țărânaș de vreo 25 de ani:

„Domnule locotenent, aflai că sunteți dela compania a treia.

Ioan Al. Brătescu-Voinești.

— Și?
 — Vă rog faceți-mi un bine; nu mă lăsați.
 — Ce bine?
 — Uite sosii acum și domnul căpitan zice că și-a complectat efectivul, că am venit prea târziu. Vin de două zile și două nopți, tocmai din Dobrogea, și să n'am parte de ce m'oi ruga la Dumnezeu, dacă n'am venit pe mașină, că nu mai eră loc. Aveam să iau 400 de lei dela ciocoiu și m'am lipsit, numai ca să vin mai degrabă și acum zice, că să rămâi aici... Rugați-vă d-voastră să nu mă lase. Trebuie să se găsească în toată compania

unul mai slab, mai nevoiaș; să-l lase pe ăla și să mă ia pe mine... Vă rog.“

M'am rugat de căpitan; l-a luat, dar mi-a fost rușine să mă despart de el și în loc să cer colonelului să mă treacă la partea sedentară, i-am mulțumit că m'a repartizat la partea activă.

Ce ciudat lucru! Voi cunoașteți bine sentimentele și ideile mele pacifiste. Da, e destul loc pe pământ ca să poată trăi în armonie însutit mai multă omenire decât este; și ar fi mult mai bine dacă toți oamenii, fără gând de întremăncare sau de exterminare reciprocă ar conlucra pentru combaterea durerii și urîtului, cei doi dușmani ai fericirii omenești. N'am încetat nici acum de a crede ferm aceste lucruri și totuș trebuie să recunosc, că e în mergerea cu voioșie spre moarte ceva vrednic de toată admirația: e lăpădarea de sine și de interese meschin individuale, — e biruirea puternicului instinct de conservare.

Oricât ar părea de paradoxal, războiul e o gimnastică de altruism. Dar oricum ar fi, de vreme ce nu s'a putut înlătură, de vreme ce am intrat în el, îmi zic, că poate slaba noastră minte nu înțelege ce planuri urmărește natura pentru destinele viitoare ale omenirii, că poate din calamități prezente se plămădește fericirea viitoare și că, dacă e așa, trebuie să mă supun și să caut să-mi îndeplinesc cât mai bine rolul din această clipă. — În clipa asta sunt o rotiță dintr'un enorm aparat de distrugere; va să funcționez cât mai bine pentru acest scop.

N'aveți idee de ce mare ajutor îmi sunt tâmplele și mustățile mele albe și ce efect produce asupra celor 80 de oameni de sub comanda mea priveliștea unui moșneguț, care umblă 40 de kilometri fără cârtire. Eri, într'un marș pe un praf și o căldură înăbușitoare, unul cam slăbuț se plângea că-l doboară ranița. E și grozav de chinuitoare: treizeci și șase chilograme, care te târăsc înapoi și-ți taie umerii.

„E grea, băiețaș?”

— M'a omorît, domnule locotenent.

— Ad-o încoa s'o mai duc și eu nișel.

— Se poate?!“

Și s'a îndreptat și toată oboseala din fața lui smeadă a pierit; iar tot restul drumului a mers zâmbind cu capul în sus.

În toți soldații domnește o însuflețire de nedescris. Tot drumul sunt râsete, sunt cântece, sunt glume. Prin satele prin care trecem, femeilor care plâng: „nu mai plânge, leicuță, că n'ai de ce; las că ți aducem un bariș frumos dintr'un steag bulgăresc.“ Fetelor frumoase li se fac ovații: — „Iii! neicuțule, hai cu noi, că te duc pe raniță. Ne aduci de mâncare pe linia de foc.“

După 20 de kilometri de marș întreabă pe trecători răzând: „Mă, neică, mai e mult până departe?“ Ori cântă un cântec nou:

„Ia-auzi ceasul bate unu
Scoală că ne chiamă tunu.“

Pentru fiecare ceas e o rimă. Nu le știu pe toate. Am reținut numai câteva:

„Acum bate ceasul cinci,
Poate nu mai dau pe-aci.“

Și sfârșitul:

„Acum ceasul s'a stricat,
Te-am iubit și te-am lăsat.“

În totdeauna mi-au fost mie dragi cei mici și neînsemnați, dar acum spectacolul entuziasmului, idealismului și sănătății sufletești ale acestor oameni, cari se duc cântând la moarte, ca să apere și să mărească o țară, care pentru mulți din ei aproape numai cu numele e a lor, — îmi întărește dragostea și hotărârea de a lupta din toate puterile pentru îmbunătățirea soartei lor. — Numai când constați la ei sentimentele astea de aproape supraomenească desinteresare, înțelegeți toată grozăvia faptului de a-i ține ani îndelungați în mizerie, iar când încearcă să protesteze, să-i împuști.

Am asistat la unele scene pe cari n'am să le uit niciodată. — Ieri, după 28 de kilometri de marș, ne găseam în repaos pe marginea șoselei. Măncase trupa și avea înaintea ei un ceas și jumătate pentru odihnă. Pe când se pregăteau să se odihnească a început să treacă un regiment de artilerie. Nu vă pot descrie delirul de entuziasm cu care au fost întâmpinați... Strigăte, chiote, urale în tot timpul trecerii, care a durat mai bine de o oră.

Eram printre soldați. La un pas de mine unul privea cu încordare: își pândea un frate

pe care-l aveă în regimentul ce treceă. La un moment dat i s'a luminat fața de bucurie. De pe tunul care treceă a sărit un soldat mai în vârstă. S'au cuprins în brațe, s'au sărutat strâns; apoi artileristul a bătut pe celalalt pe umăr: „despre partea maicii să n'ai grije, am lăsat-o sănătoasă“ și din trei sărituri s'a urcat pe tunul care s'a dus.

M'am uitat înadins la cel rămas. Abia o tremurare a buzei de jos și o ștergere la ochi scurtă, par'că s'ar fi apărat de-o muscă.

Alaltăieri ne-am oprit la marginea unui sat. A venit spre plutonul meu o femeie, urmată de o fetiță, care ducea de mână o bătrână aproape oarbă, cu palma strașină peste ochii ei împăneniți de lacrimi și de bătrânețe. Femeia mai tânără eră mama soldatului, bătrâna bunică-sa. — Să fi văzut desnădejdea bătrânei:

„Vintilă maică, suflețelul maicii“, și nepu-tând să-l vadă bine, îi pipăia fața cu amândouă mâinile.

Unul a zis:

„Nu mai plânge, bătrânico, că ți-l aducem noi nevătămat.“

Iar baba:

„Tot așa ziceă de fiul meu Mihăiță când cu războiul trecut... și nu s'a mai întors...“

Vă spun drept că m'am aplecat și mă prefăceam că-mi leg șiretul dela ghiată, ca să nu mă vadă soldații plângând.

Aș umpleă zeci de pagini, dacă aș sta să vă scriu toate scenele frumoase la câte am asistat.

Avem în compania noastră vreo opt învățători de țară, cari mi-au făcut o manifestație foarte mișcătoare.

Am un căpitan extrem de drăguț și un maior admirabil.

Dela ultima manevră și până acum, armata îmi pare că a făcut progrese de neînchipuit.

Sărutări dulci copiilor și surorilor; îmbrățișări vecinilor, ție cea mai bună mângâiere.

Ioan Al. Brătescu-Voinești.

Bolnava.

Du-mă mamă la fereastră
Vreau să-i văd și eu...
Goarna sună și resună,
Ei se duc cu voie bună,
Merg cu Dumnezeu!

Ian auzi cu ce mândrie
Tobele se bat...
Scoală-mă din pat o leacă
Să-i zăresc și eu cum pleacă
Dela noi din sat!

Mă simt bine, mamă, bine
Răul mi s'a dus...
Căntecele mă 'nfioară.
Și ușoară... mai ușoară
Mă ridică 'n sus!...

Uite-i... rânduri după rânduri
Și pe rând, pe rând...
Numai frunze verzi și floare
Și cât vezi colo sub soare
Săbii fulgerând...

Printre tați și unchi de-avalma
Rânduri de nepoți
Și bătrâni cu fața suptă...
Au pornit par'că la luptă
Codrii noștrii toți!

Pân' și brazii de pe coastă
S'au mișcat acum...
Uite-i cum coboară dealul
Și se pierd... se pierd în valul
Apei de pe drum...

Adu-mi, mamă, carabina
Am s'aștept aici
Până colo 'n primăvară...
Să se 'ntoarcă brazii iară
Mândrii și voinici!

Să-mi aducă fiecare
Câte-o floare 'n sân...
Să se facă sărbătoare,
Să vad floare lângă floare,
Flori dela păgân!

Iar pe cel ce n'o s'aducă
Cum îl mai aștept!...
Am să-i dau dintr'o ochire
Floare roșie de mire
Să și-o pună 'n piept!

Ura!... Dumnezeu v'ajute!...
Uite-i, mamă, sus,
Cum cotesc pe după munte...
Uite bradul meu în frunte
Uite-l... cum s'a dus!...

Adu-mi carabina, mamă,
Scoate-mă 'n pridvor...
De-o veni 'napoi la mine
Să mă 'ntrebe... să m'aline...
Am să mi-l omor!...

Zaharie Bârsan.

Legătura din urmă.

„...La urma urmei, îmi spuse bătrânul, cu privirile pierdute în zarea plumburie din preajma geamului, nu trăim decât prin lucrurile și oamenii ce ne încunjoară, din simțemintele ce resar în chip firesc pe urma legăturilor noastre cu ei. Trăim în odaia și

C. Sandu-Aldea.

mobila cu care ne-am deprins de mici; în teiul sădit de cutare strămoș drept strajă la poarta curții; în cartea bătrână cu versuri dulci ce ne-a rămas moștenire dela bunica; în vecinul ce trece zilnic și la acelaș ceas în preajma geamului nostru; și câte alte lucruri, în aparență neînsemnate, banale, chiar urâte, dar a căror lipsă ar însemna deslipirea unei fășii din sufletul nostru. De aceea se poate socoti fericit acel om, ce-a știut de cu vreme să-și îmbogățească cu prisos sufletul, astfel că, oricât ar despoia din el mâna haină a vremii, el tot să mai păstreze într'un

colț tănuit o fărâmitură, care să-l lege de viață, să-i însenineze cele din urmă clipe ale traiului său pământesc.“

Tăcu. Urmă apoi un oftat lung și greu. Fără să-mi pot da seama de ce, avui impresia că s'a desprins în acea clipă, ca o piatră grea dintr'un zid bătrân, o bucată nevăzută din sufletul acestui om. Și nu m'am înșelat, după cum am înțeles din cele ce a urmat să-mi povestească.

„Uite, de pildă, eu. Am ajuns ca bradul sguđuit de furtuni, ce nu se mai ține de țărână, decât în câteva fire neputincioase de rădăcină, căci pe toate celelalte le-au rupt și le-au uscat pe rând vijeliile vieții acesteia.

Știi ce-i un om desrădăcinat? Ți dai seama de durerea mare, ce-l chinuește, când înțelege că a pierdut aproape orice legătură cu lumea, că fiecare clipă următoare îi poate curmă și cele din urmă fire slabe, ce-l leagă încă cu viața?

Știi că nu mai am nici o rudă pe lângă mine. Casa noastră bătrânească, trecută de mult în mâni străine, a fost dărâmată. Nici strada, în care a stat, n'o mai cunosc, așa s'au priment toate casele, s'au părăndat toți oamenii de pe ea. Zadarnic caut azi să aflu ceva din vremea mea pe acolo: nici casă, nici poartă, nici gard, nici copac — nimic, nimic! Se pare că totul a urcat pe nesimțite dealul cimiterului, pentru a coborî în întunerecul groapei odată cu oamenii, cari au trăit și stăpânit cândva pe acolo.

Căsătorit n'am fost. Poate fiindcă nu mă credeam în stare a face fericit un suflet de femeie. Pușinii prieteni ai copilăriei, apoi tovarășii întâmplători pe drumul vieții parte au murit, parte s'au împrăștiat în alte părți, astfel că n'a rămas pe lângă mine nici un suflet de om cu legături vechi și trainice, afară de... un dușman!

Ce te miri? Da, un dușman vechiu, hain, singurul om care, să mă crezi, mă mai legă cu ura sa nepotolită de viața asta. El l-a vârit cu zile și amărit pe tata în groapă. El ne-a risipit gospodăria. El mi-a hărțuit, cu o înverșunare sălbatecă de pasere de

pradă, rudele. Ba eră să-mi rupă capul și mie. Am scăpat ca prin minune. L-am ocolit, dar l-am pândit. Și tocmai când se credea mai sigur, mai puternic, l-am doborât deodată cu ajutorul păcatelor sale proprii, dovedindu-i în fața lumii ticăloșiile multe și mari, pe cari a crezut că are dreptul să-și clădească nepedepsit cetatea mincinoasă a vieții sale, pentru a ne stăpâni și chinui pe toți.

A fost aceasta o mare biruință pentru mine, o bucurie sufletească ameitoare, de acele, pe cari le vor fi simțit numai marii căpitani ai oștirilor după o bătălie uriașă, crâncenă, din care nu credeau să poată ieși biruitori.

Singura împrejurare, ce mi-a întunecat puțin aceste clipe rare de fericire, a fost gândul, că nu se puteau bucura și cei morți de izbânda mea, prin care îi răsbunaseră pe toți.

Să te știi zilnic încunjurat de admirația mută a mulțimii celor slabi sau fricoși pentru curajul, cu care ai răpus pe un tiran temut și urit de toți! Să simțești în fiecare clipă suspinele sfâșietoare și mânia înăbușită, neputincioasă a fiarei biruite, ce se svârcolește zădarnic în umbra zăbrelelor, care încă ieri sfâșia în voie și răspândia fiori numai cu o singură clipire de ochi!

Ce mare plăcere! Ce simțire rară, fără care vieța își pierde farmecul ei, mai cu seamă pentru un om ca mine, care nu mai trăiește decât stând de vorbă cu sine însuș în cămara zăvorâtă a sufletului său și care nu-i mai poate cere lumii din afară nici o plăcere...

A murit acum o săptămână. Nu mi-i crede, precum n'au crezut și n'au putut înțelege mulți: am fost să-l văd. Trebuie să-l văd încă odată. Îl credeam cu fălcile încleștate, ca după strivirea unui ultim blăstăm nepuțincios; cu chipul încrunțat, ca un biruit, ce-și pleacă privirile la pământ și-ți face loc numai cu o adâncă și vădită oțerire. Dar m'am înșelat! Pe fața-i senină flutură un zâmbet. Eră poate mulțumirea supremă pe urma gândului că a scăpat în sfârșit de mine. Sau poate convingerea că odată cu el va trebui să piară și ultima mea plăcere

și mare și tainică, ce mă făcea încă să-i aflu vieții mele pustii un înțeles; că voiu trebui să cad acum și eu învins de vremea, care ne ingenuchează pe rând pe toți...

N'aș putea spune lămurit.

Am urmat mașinal și dus pe gânduri convoiul, iar, când m'am trezit la uruiala surdă a bulgărilor de țărână pe sicriu, am simțit așa deodată lămurit că bradul vieții mele

N. Beldiceanu.

și-a rupt ultimele rădăcini firave, ce-l legau de pământ, că se prăbușește doborât în genune și... mi-a părut rău că nu pot să cobor și eu alături de cel mort.. “

Neaflând în gândul meu întristat nici un cuvânt de mângâiere pentru acest suflet pustiu, i-am strâns bătrânului mâna tremurătoare și rece și am ieșit.

Afară începuse a picură din pânzele cenușii ale cerului de toamnă o bură rece, iar un vânt aspru suflă trezind fiori. Un stol de corbi, împins de o undă puternică de vânt, se prăbuși o clipă deasupra capului meu,

înfiorându-mă cu freamătu' uscat al aripelor.
Îmi ridicai speriat ochii și le urmări în neștire
vâslirea neputincioasă. Se lăsară grei
pe crengile despoiate ale unui nuc bătrân
din marginea drumului.

Când ajunsei în dreptul lor, se ridicară
deodată sperioși, făcând să tremure sub ei

crengile părăsite și să se înroșească în vânt
cel din urmă roiul de frunze îngălbenite. Doar
numai în vârf mai stăruia încă una singură,
ruginită, ce fâlfăia repede la fiecare adiere
de vânt, la fiecare lovitură de strop, nerăbdătoare
par'că să-și ia și dânsa sborul pe
urma celorlalte...

Liviu Marian.

Căntece.

I.

Stea ce bați din zarea sură
În fereastra mea clipind —
Ce ești tu: un plaiu de sgură
Ori un munte de argint — ?
Ne 'nrudește vreo chemare
Tainică de-mi știi de dor,
Sau clipești din întâmplare
Ca oricărui muritor ?

II.

Cu fiecare clipă pier
Atâtea vise fermecate,
Se mistuiesc ca o cetate
Pe care plouă foc din cer.
Nu tremură de mila lor:
Ce e de traiu o să rămână —
Ca steaua care-ți e stăpână
Pe clipa tainică de dor.

III.

Nădejdea ce-o hrănim cu vise
Dă suferințelor răsplată,
Lăsați-i porțile deschise
Ea nu coboară niciodată —
Dar clipa 'n care pe aripe
Ca de mătăasă ne ridică,
E cea mai sfântă dintre clipe,
Atunci ne pare lumea mică.

IV.

Am în chilia mea un scrin
În care-adoarme 'ntre hârtii
Al vieții dor și-al vieții chin,
Am învățat a suferi —
Când se deșteaptă e avânt
Din care tu cântare 'nvii
Ca o copilă fără gând —
Am învățat a te iubi.

V.

O poezie — joc de scenă,
Sforțarea dragostei supreme,
A doua zi — s'așterne colbul
Pe trandafiri și crisanteme,
Dorm laurii atâtor vise
De fericire și 'ntristare
Pe 'ngrămaditele culise
Ce erau cripte sau altare.
Iar celce-a 'nfierbântat o lume
Cu al geniului sacru foc
Râvnește la un cuib de casă
Ce nu se clatină din loc.

Maria Cunțan.

Scrisoare.

Fălticeni, 3 Septembrie 1913.

Iubite domnule Tăslăuanu,

Abia alaltăieri m'am întors din campanie; vei înțelege deci de ce scrisorile dumnitale n'au primit răspuns. Am plecat cel dintâiu

marcic, o zi de marș de Sofia. Puțini au încercat senzația aceea puternică pe care am avut-o, trecând defileul la 1500 metri, deasupra norilor, pe poteci prăpăstioase, în mugetul torentelor, cu artileria purtată pe brațe de infanteriști. Năcazurile, suferințele, lipsu-

Mihail Sadoveanu.

și m'am întors cel din urmă, deoarece regimentul meu (Răsboeni, 15) făcea parte din avangarda întregii armate de operațiuni. Din această pricină am avut fericirea să fac cel mai lung drum în țara bulgărească, ajungând mai departe decât toți camarazii mei ofițeri de infanterie. La 14 Iulie, când întreaga armată primea ordin de oprire, deoarece începuseră preliminarile păcii, noi, brigada a XIII-a, treceam Balcanii cei mari, punând stăpânire pe defileul dela Zlatița și treceam mai departe. Am răsbîit până la Dolni-Ca-

rile noastre au fost răsplătite în deajuns; marșul nostru fulgerător a adus liniștea în frământările balcanice și ne-a ridicat mai sus decât eram și decât ne socoteau alții. — La întoarcere am simțit, însă, rușinea și indignarea ridicându-mi-se în față; am găsit o anume presă, ducând o infamă campanie de exagerări și calomnii, ca și cum ar fi în solda unei țări dușmane. Cum se poate exagera și generaliza într'atâta? — Am suferit în marșurile făcute pe călduri spăimântătoare? am răbdat de foame? am mâncat

pâine mucegăită? — Ce are a face? Ne-am împlinit misiunea? Oare o campanie este o petrecere? Ceeace am dobândit noi, se putea câștiga fără suferințe și dureri? Admirabilă trupă, buni ofițeri! N'am cuvinte să laud în deajuns armata noastră. Scăderile în comandament, administrație, greșelile cari se vor fi făcut, — sunt lucruri ce se pot îndrepta, dar puternic și tare rămâne ade-vărul, că în viitor putem îndrăzni orice cu un ostaș ca al nostru, mai ales când va fi și mai bine pregătit, și când soarta lui economică și politică va fi regulată în țara noastră, ridicându-l la o conștiință și putere înzecită.

În drumul meu am văzut deaproape Bulgaria și pe Bulgari, și am văzut multă țară, ca într'o lungă excursiune. Voiu avea multe de spus. Acuma, însă, ajuns acasă, nu gândesc decât să mă reculeg și să mă odihnesc. Cele dintâiu zile de toamnă sunt dulci și blânde — și frumoasa țară a Moldovei, cu toți flăcăii întorși din campanie, pare a se bucura de tihnă, după lungi mahniri și ploii funebre. Și eu sunt unul din cei mulți și nici nu doresc să fiu deocamdată altceva. Când îmi vor sosi fotografiile de pe la camarazi, voiu alege una și ți-o voiu trimite dacă dorești numaidecât. Până atunci primește amicale salutări dela camaradul d-tale

Locotenentul **Mihail Sadoveanu.**

După războiu . . .

Războiul balcanic a scos la iveală în ochii lumii întregi:

Jos: toată sănătatea și puterea de viață a organismului românesc, daruri de atâta timp cântate — cu glas înăbușit — de cei cari l-au iubit și cercetat deaproape.

Sus: Afară de câțiva bătrâni înțelepți, o luptă chaotică dusă de o mână de voinici răsleși, dar cu sufletul curat, împotriva unei pusderii de înstrăinați, cari s'au înfrățit cu

străinii și au întins pecingine pe pielea răbdătoare a neamului românesc.

Cred că e peste puțină ca sângele binecuvântat să nu biruie și să n'alunge, într'o zi apropiată, tot ce e pojghiță fără viață, tot ce e menit să piară 'n umbră și să lase liberă, în lumina vie a razelor de soare, numai floarea care crește și se 'nflăcărează cătând la cer.

I. A. Basarabescu.

Cântecul rezervistului.

Bate, bate vânt de toamnă,
Sufală goarna să mă duc,
Cade bruma pe ogoară,
Țipă glasuri de cocoară,
Unde-s, unde-s ochii mândrii,
Foaie veștedă de nuc!?

Soră, soră, suflet trudnic
Cu căscioara sub zăvoi,
Hai, și mă petrece 'n cale
Pân' la crucea cea din vale, —
Cine știe, cine știe
De voiu mai veni 'napoi!

...Mamă, mamă-s prea departe
Nu mai sta de-acum pe prag,
Curmă-ți jalea ce te-apasă,
Din privirea ta frumoasă
Și nu plânge, nu mai plânge
După veșnicu-ți pribeag...

T. Murășanu.

Dealungul Perimului.

14 Octomvrie 1912.

Nici un ochiu de rază nu mai scapără de-
parte, fărâmbându-și aurul pe muchile stân-
cilor. Nori umbroși, greoi se îngrămădesc
sub geana zărilor, se împrăștie, s'adună iar
ca atrași de electricitate și împânzesc cerul,
însemnând pete mișcătoare pe platourile îm-
prejurimilor. Vântul bate... fulgeră... tună.
Picuri de ploaie își plimbă roua pe poteci.

Căpitanul lancof, tresărind la zornetul unui
trăsnet, care sdrumecă o zecime de soldați
ce goneau prin râpile văilor hohotitoare, su-
râse cu un zâmbet amar și zise: „Ai naibei
Turci, au rugat pe Allah să se răsboească
El acum cu noi“. Apoi îndemnându-și soldații,
carî zoriau printre meterezurile peșterilor
amenințătoare, începă să șuere o melodie ce
vlea o prindea în ecouri legănate. Mai mulți
grăniceri cu sumanele aruncate glugă peste
cap, în deșteptarea cine știe a cărui dor,
oftară în cântecul:

Jale mome, jale-me
Oti ște se rasdelime.

Rom.: Plânge fată, plânge-mă
Căci o să ne despărțim.

Cântecul acesta îl mai ascultasem astă
toamnă la Dubnița, în vremea mobilizării.
Sub umbra unor nuci bătrâni, un tânăr îl
roștiă iubitei sale, strângându-i mâna. Ea
rămase de statuie locului, iar el se depărtă
lăcrimând. Deodată mă învinse amarul cu
care un suflet se desparte de altul și-mi simții
pleoapele ude. Acești voinici, care știu să
lupte cu avântul vulturului însetat de înăl-
țimi albastre, știu să iubească și să plângă
în vremuri de bejenie. Fiecare cântec al lor,
fiecare melodie, eră un strigăt de îmbărbă-
tare, un semn de încredere în viitor.

În apropiere de Criva-Livada, voievodul
Tane Nicolof cu voinicii săi dete peste un
regiment de Turci printre cari erau înrolați
și flăcăi din Anatolia, și încinse o luptă care
sfârși cu-o mică răsboire și cu victime ne-
însemnate. Arabii, ale căror genunchi nu-i
slăbise nesfârșitul drum al piramidelor de
nisip, de rândul ăsta n'au adăstat pe Bulgari

să lupte pieptiș cu ei. Steaua biruinței li se
stinsese în suflet.

La deschizătura unei peșteri, regimentul
14 de infanterie descoperi un rănit Turc,
care se strecurase în ea ca într'un cavou, în
care socotiă să-și încredințeze sufletul, lui

Emil Gârleanu și I. A. Basarabescu.

Allah. Buzele-i erau vinete, fruntea înaltă,
pală, de culoarea cadavrului. Eră încins cu
un colan împletit din stee, iar în ochii lui
strălucia însoritul cer al Bosforului. Paletele-i
de aur țintite pe umerii tunicei, arătau că
prizonierul eră un ofițer nobil ursit durerii.

După ce fū prezentat comandantului bulgar,
el fū pus în străjuirea unor cavaleri cu gâtul
încordat ca la taur și cu brațe nebiruite.
Aci am avut prilejul să intru în intimitățile
nefericitului ofițer, care mă privi prietenos
când auzi că-i glăsuesc în graiul strămoșilor

săi. După câte-mi destăinui, eră din stambul, fecior de bei, crescut în saraiuri cu ceardacuri discrete, în farmecul cânturilor picurate din tambură. Sufletu-i însă eră întunecat ca o nuvelă arabă ce ascunde aventuri fantastice, iubiri cavalierești lipsite de noroc. Cu toate acestea, când am început să-i vorbesc de minunile Orientului ce-i legăneră visurile copilăriei sale, chipul lui se însenină, iar în ochii lui îmi părû că văd reînviind embrionii unei tainice primăveri, o dragoste neînțeleasă ce nu-i îngăduiă să părăsească viața.

La despărțire, când cavalerii plictisiți de a mai ascultă o limbă inamică, îl ridicară pe-o targă să-l ducă în vreun adăpost mai bun, Osmanul îmi strecură în mână un plic îndoit și-mi zise:

— Tu știi să scurmi în tainițele inimii; păstrează deci și ultima-mă taină ca o amintire eternă. Unde n'ai să o înțelegi, și-o va tâlcui sufletu-ți. Poate să mor printre ghiaurii aștia și... n'aș vrea să înmormântez cu mine și tainele mele. Ele să trăiască laolaltă cu amintirea... căci:

Ci ber tahti miurden,
Ci ber rui hakî?

Rom: Ce-i dacă mor pe tron,
Sau jos, pe covorul țăranei?

rosti el în cele din urmă în limba persană. Apoi, suspinând adăugă hotărît versetul arab:

El seliametiu fi mevt

Rom: În moarte este mântuirea.

Cu mâini tremurătoare deschid scrisoarea și cetesc. Eră un scris mărunț, care semănă mai mult cu niște semne hieroglifice. Iată ce scria:

Istambol, 6 Teșrinevel 1328 (anul turcesc).

Geanîm cadar sevdiiim, Hiusnî.

„Ghitmişîn... ve Istambol boș caldi. Me-keiè iapmac istediin sihatîni, harò meidânînda iaptîni. Eminim chi sonungiusi en minca-

destîr. Ah arslanîm, beim! Senin ghiuzel Piirin, seni uractâ bildicce, tefekiur edemesîn necadar mahzumdîr. Avdet idersen, maașucanîn leatif elleri, cicecli portocal dallariile alînîni susleigecler. Iaziorsîn chi muhagim arab harb meidanîni sevdii ghibi, beni seviorsîn. Olsun... benda seni seviôrîm ve ioperîm.“

Hanîm Esmè.

Stambul, 6 Octomvrie 1912.

Tu, celce te iubesc ca și sufletul meu, Hiusni.

„Ai plecat... și Stambulul e pustiu. Pele-
rinajul, care gândiai să-l faci la Mecca, l-ai făcut pe câmpul de bătaie. Cred că acest din urmă e cel mai sfânt. Ah, leul meu, stăpânul meu! Frumoasa ta zână nu știi cât e de tristă știindu-te departe. De te-ai întoarce, mâinile iubitei tale cu ramuri înflorite de portocale și-or împodobî fruntea. Îmi scrii că mă iubești precum arabul năvalnic își iubește câmpul de luptă. Fie... și eu te iubesc și te sărut.“

Cadâna Esmè.

Mă simțiam fericit că posedam acest pergament sfânt de dragoste cu atât mai mult cu cât eroii acestui noroc gata să se destrame, îmi erau prieteni cunoscuți; — unul prin neajunsurile soartei, celalalt prin sentimentele cari vorbesc inimii.

Când am poposit cu toții la Tahtali Han, cerul se limpezise spre apus și-un giulgiu de flacări momiă zăriile pustii. Șirul plopilor, cari se înălțau în fața noastră ca niște minareturi, fremătă o melancolie la atingerea unei aripi de vânt. De vale, corturile se înțepeniră cu țărûși ca niște mușuroaie uriașe. Prinprejur s'aprinde focuri, iar soldații strânși laolaltă, încep să-și povestească isprăvile zilei. Și cum glumesc la lumina flăcărilor pâlpâitoare, par niște aventurieri ciudați din fantasticele povești ale lui Edgar Poe, ce urzesc în gând strașnice comploturi.

Salonic.

P. Papazissu.

Alarma.

S'asvârle gărla 'n vuet din stânci în stânci venind
Izbindu-se de pietre, cu spume de mânie,
Și 'n razele de lună, din undele de-argint,
Sar stropi de diamante ce negura sfâșie.

Tiptil, pe după arbori, înfipti pe creste sure,
Se pitulă cornistul urcând p'un colț de stâncă,
La șold i-atârnă cornul... din umbră de pădure
Se uită 'n zări; — departe, nici o mișcare încă...

Abia de-o noapte numai atacul se sfârșise,
Și 'n zori, cum sta pe iarbă, cu fața la pământ,
Un ropot de copite îi pare c'auzise,
Venind tot mai aproape, pierind apoi în vânt.

Cu mâna încleștată pe corn, veghiază 'ntr'una.
Ai săi, trudiți de luptă, dorm somn adânc de morți,
Pe corturile albe, de sus se uită luna
Ca un profet al păcei și paznic relei sorți.

Dar liniștea îl fură și somnul îl doboară.
Sdrobit el se așază p'un trunchiu ciuntit de brad.
O lene dulce-l prinde și ochi-i se 'nfioară
De blânda mângâiere a pleoapelor ce cad.

Adoarme: altă lume în vis se lămurește:
S'a reîntors acasă — bătrâna mumă 'n prag
A 'ncremenit în locu-i; mirată îl privește,
Apoi căzând la pieptu-i ea plânge 'ncet, cu drag...

Câte dureri nu poate o clipă să le 'ngroape
Cu sfânta 'nduioșare ce sufletul pătrunde!
O lacrimi! — Fericirea când inima n'o 'ncepe,
Tot în izvorul vostru ea fuge, se ascunde

.
.

Deodat' tresare codrul de-a oștiilor faimă.
Ce crivăț de pieire îi vâjâie prin ramuri?
Cornistul se deșteaptă, se uită 'n jur cu spaimă...
Veniau potop dușmanii în vânt cu mii de flamuri!

Câmpia și pădurea sub pasul lor cad pradă.
Sosesc în valuri, valuri din zarea 'ntunecată;
Sub mii de baionete ar trebui să cadă,
Ci trâmbița pe buze-i stă mută, înghețată...

Să sune? sau să fugă? — Cu drag ochi-i se 'ntorn
Spre cei ce dorm; el singur acum li-i apărarea!...
Și hotărît, dar palid, c'un țipăt lung de corn
Își chiamă singur moartea, dând fraților scăparea.

D. Nanu.

Nici o bucurie fără jale.

Zile sublime, zile mari!... Nefericiți cei ce trec prin vieață fără să le vadă, fără să le simtă, fără să trăiască în ele! Măcar odată! Noi am fost buni la Dumnezeu și ni le-a arătat.

Să vezi o țară care se ridică la sunetul goarnei! Dela munte, dela șes, dela mare..., din colibe, din bordeie, din palate, din toate unghiurile... Să vezi o țară care se scoală ca un singur om, hotărâtă să-și facă datoria! E ceva mareț în adâncul înțeles al cuvântului. Și să ai norocul ca țara asta să fie țara ta! Să simți într'o clipă toată bătaia sufletului ei în sufletul tău!

S'auzi cu ce putere, cu ce mândrie bate prelung și adânc ceasul cel mare al chemării la datorie. Să auzi undele lui cum se revarsă peste milioanele de suflete ale neamului, cum le trezește, cum le sguduie și le înfioară, ca o poruncă venită dela D-zeu, cum le stârnește ca o furtună năpraznică și cum le înalță sus... sus... la treptele tronului Celui atotputernic; par'c'ar zice: „Am auzit, Doamne, și suntem gata!“ Și să vezi cerul că se cutremură de tunetul acestor vorbe, că pălește de uimire în fața vitejiei străbune, trezită deodată în milioanele pe piepturi ale urmașilor.

Și în bătaia ceasului celui mare s'auzi cum cresc cântecele de vitejie din toate părțile deodată, cum se întâlnesc, se recunosc și se îmbrățișează ca niște frați cari nu s'au văzut de mult, cum se fac una, o inimă și o credință, și cum se ridică la cer ca un uriașul de fum ce s'ar ridică de pe cel mai curat altar de jertfă. Să vezi răsărind din valurile de cântece venite de pretutindeni sute de mii de voinici, cu ochii scânteietori, cu fețele înăsprite, cu frunțile mândre și cu sufletele arzând de dorul celei mai sfinte datorii ce-o are omul în trecerea lui prin lumea asta! Să-i vezi curgând din orașe, din sate, din munți și din câmpii ca niște șuvoaie tinere și limpezi, despărțindu-se de mame, de neveste și copii, de frați și surori, și împodobiți cu frunză verde, umplând gările și pornind în șueratul lung al trenurilor ce-i așteptau.

Trosnesc osiile ruginite, zurue lanțurile și se fac una cu cântecele și chiotele, cari înfioară adâncul nopților de vară.

Și nu mai erau trenuri; nu se vedeau nici roatele, nici vagoane că ar fi legate unul de altul. Eră o grămadă de oameni, lungă, nesfârșită și înaltă, care alunecă prin întunec. Aninați deasupra vagoanelor, cățarați pe scări, înghesuți la ferestre, nu se mai vedeau decât corpuri și capete împodobite cu frunză. Îți făcea impresia că s'ar fi desțelenit lungi și groase limbi de codrii, cari acum se duceau cântând.

Veniau unul după altul trenurile și de prin toate părțile, străbătând șesurile țării în nopțile acelea de-apururi neuitate. Eră un tablou de-o înfiorătoare măreție! Ca dintr'o mare de entuziasm se revărsau acele râuri, cari veniau, treceau... și veniau altele fără de sfârșit. De mult n'a mai fost văzduhul țării românești așa de sfânt și de asfințit de chiote și de cântece de vitejie... Numai stelele cădeau din când în când doritoare să sărute steagurile ce fâlfăiau mândre deasupra grăbitelor fâșii de codrii, cari alunecau de vale spre Dunăre...

Aici ca printr'o vraje, țarmurii bătrânului râu au fost legați cu poduri... ca în povești! Si-au trecut armatele noastre pe pământul Bulgariei. Cine s'așteptă așa de curând? Bulgarii mai puțin decât toți!...

Și ca într'un avânt de nebunie, oștirile noastre mergeau ca mânate de vraje. Pornite odată, nu s'au mai uitat înapoi; n'au mai avut vreme! Ce-a rămas în urmă, plânsete sau bucurie, sărăcie sau belșug... nu voiau să știe, nu mai eră al lor. Al lor eră ce eră să fie mergând înainte. Acolo trăia sufletul lor tot. Mare și sfântă însuflețire. Au rămas uimiți corespondenții străini și faima acestui elan fără pereche a uimit lumea.

Cei rămași la vetre se uitau lung în zare pe urma voinicilor, îi îndemnau cu sufletele lor să meargă tot înainte, iar frații de pe de margini, cu lacrimile fărimate în gene, își șoptiau cea mai curată rugăciune care s'a înălțat vreodată la cer!

Și toate s'au petrecut ca într'un vis grăbit. Dușmanii au rămas uluiți. De unde se așteptau ca în 12 zile să treacă Dunărea, oștirile noastre au trecut-o în patru! Va rămâneă neuitată aceasta în istoria modernă!

Va rămâneă de-apururi memorabil acel aspru „Înainte, marș!” al generalului Mustață în fața unui ordin de-a nu mai înaintă spre

Soldații suferiau grozav de lipsa de tutun. Și unul din ei într'o bună zi s'a suit pe bicicletă și-a pornit la Sofia... așa par'că s'ar fi dus la el în sat. Cu șapca pusă în vârful baionetei și-a făcut intrarea în capitala Bulgariei. S'a oprit la o tutungerie, a cumpărat tutun și-a umplut buzunarele și s'a întors în tabără. Simplu de tot. Cum o fi scăpat

Subofițerii companiei I-a, reg. 6 de Vânători. *G. Topârceanu.

Sofia! Ordin dela Cartierul general! Foarte explicabil. În pornirea lui nebună, cum puteă să se oprească dintr'odată? O stâncă ce se prăvale poți s'o oprești cu câteva vorbe?! Eu cred că nici n'a înțeles ordinul. Sufletul lui nu l-a auzit, sufletul lui eră departe înaintea lui, eră în inima capitalei dușmane. A trebuit să vie alte ordine după ordine ca să oprească stâncă aceasta!

Și s'a mai petrecut ceva aici în vecinătatea Sofiei, ceva ne mai pomenit. Din aceasta se vede și mai limpede starea de suflet a soldaților noștri, cari se credeau cu totul stăpâni pe țara dușmană, pe capitala ei, pe tot în sfârșit.

de urgia dușmanilor nu se știe. Faptul rămâne neexplicabil și cu toate astea autentic.

După campania aceasta unică în felul ei, mulți, foarte mulți s'au găsit ca să defaime armata și pe ofițeri. Că soldații au suferit de foame, de boale, că s'au prăpădit cu miile. Da, toate astea sunt adevărate. Dar toate erau socotite dinainte. Numai cu jertfele acestea se puteă ajunge la rezultatul, la care s'a ajuns. Carele cu proviant n'au putut să se ție după trupele cari sburau, au rămas departe în urmă. Toate se știau dinainte că așa trebuiau să se întâmple. Numai cu această grabă extraordinară, numai cu aceste mari jertfe ne-am pus la adăpostul unor și mai

mari jertfe și numai așa am putut să stricăm toate planurile și toate socotelile dușmanilor. Dacă am fi întârziat, cine știe ce față ar fi putut să ia războiul balcanic. Au pierit mii de oameni, dar ar fi putut să piară zeci și sute de mii. Acele mii de oameni răpuși de boale, de foame, și de puținele ciocniri cu dușmanii, s'au jertfit pentru întreaga armată și pentru marea izbândă a României chemate să facă pace în Balcani.

Nici o bucurie fără jale, și fără acele mii de oameni cari au căzut, cine știe ce mari jertfe ne-ar fi costat luarea Quadrilaterului.

Numele lor vor trece printre numele de eroi și vor fi pomenite cu evlavie și de noi și de dușmanii Bulgarilor, cari, dacă n'ar fi fost intervenirea noastră așa de uimitor de grabnică, cine știe la ce desastre ar fi fost expuse trupele lor.

Z. Bârsan.

Farmec.

Iubirea, caldă, sfânta ta iubire
A dat cântărei mele melodie,
Credinței mele veșnică tărie
Și sufletului mantie de mire.

Avânt ceresc gândirea mi-o străbate,
Se 'nalță cătră sferile senine
Și farmecă o lume, cum de tine
Sunt visurile mele fermecate.

Puteă-vei tu vreodată înțelege,
Senină rază cătră cer pribeagă,
Cât mi-ești de scumpă, cât îmi ești de dragă,
Nebuna, sfânta mea fărădelege?

O, de-ai putea... La ruga 'nduioșată
A codrului ce mii de brațe 'ntinde,
Mai roșu Răsăritul se aprinde
Și soarele mai dulce se arată.

Și 'n cântul meu, din flacăra privirii
Cerescul foc tu l-ai lăsa să cadă,
Cât n'au văzut, și 'n veci n'or să mai vadă
Neputincioșii, triștii domni ai firii...

Un gând hain.

Cum primăvara codrul îl gătește
Sărutul cald al razelor de soare,
Străinu-mi suflet azi l-împodobește
Privirea ta de vieață dătătoare.

Și cântecul se 'nalță pân' la tine
Ca freamătul pădurei înfrunzite.
Și cânt din zori și până noaptea visul
Pe suflet și pe genele-obosite.

Și 'n ochii mei s'aprinde caldă rouă;
Un gând hain a prins să mă 'nfioare
Și teama-mi frânge mânilor-amândouă
Și ochii mi-i preface în izvoare.

O, flacăra ce 'n suflet îmi pătrunde
Și gândul cu seninul cer mi-l leagă,
Prea mare e, ca s'o mai pot ascunde,
Să nu lucească-odat' în lumea 'ntreagă.

A inimei comoară-i prea bogată
Ca stelele de mine să se 'ndure
Și-i prea ispititoare, ca odată
Să nu 'ncerce pirații să mi-o fure.

Și par'că-i văd ivindu-se pe mare,
Când soarele în val de foc apune.
...Și n'am alt scut și armă de-apărare
Doar cântecul și caldă rugăciune!...

I. U. Soricu.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de
I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

Încă în dup'amiaza acelei zile se lăți și vestea că în galeria cea nouă dela „Arhanghelii“ s'a aflat aur. Însă, afară de cei interesați, de cei cari aveau legături cu „Arhanghelii“, ceilalți Vălenari nu prea dădeau crezare veștii acesteia. Cei mai mulți ziceau: „până se va îmbuni piatra ca în gangul vechiu, mai este.“

Dar băieșii cari munceau la „Arhanghelii“, cei cari cărau de-aici piatră cu carele sau pe cai, personalul dela pieule lui Rodean, înviiară când auziră vestea bună.

Începând încă din ziua următoare în curtea lui Iosif Rodean se înstăpâni aceeaș fierbere ca și mai înainte. Însă directorul nu mai merse la oraș, se feriă de notarul Popescu, de părintele Murășanu chiar, și aproape cu ziua de cap eră la „Arhanghelii“, ori în jurul pieului.

Directorul nu mai cuteză să meargă în oraș. Oricât credea de tare că gangul cel nou va fi plin de belșug, erau dese clipele când simția o povară neînchipuită pe umeri, pe piept. Sdruncinarea credinței lui celei dintâi în gangul cel vechiu, săpase par'că o prăpastie adâncă și întunecoasă în sufletul lui, pe care nu mai izbutia să o astupe. Ori câte lumini aprindea deasupra ei, prin nouile planuri ce i le aducea speranța, el nu reușia să lumineze decât marginile prăpastiei aceleia. Din ea se ridicau, ca dintr'o peșteră, răsufluri reci cari îi înghețau inima. Un dușman tăcut părea că se ascunsese în prăpastia din sufletul său, pe care nici cum nu-l mai poate clinti de-acolo, care nu vorbiă, ci uneori se mișcă greoiu. Ca și când l-ar izbi în spate un șivoiu rece de munte, așa se înfioră uneori directorul, gândindu-se la datoriile mari dela cele două bănci. Nu voia să și le amintească, dar simția că-l apasă tot mai tare, că-l urmăresc pretutindenea, apăsându-i umbre grele pe suflet, măbind prăpastia dintr'ânsul. El nu voia să recunoască, dar de groaza lor nu mai mergea la oraș.

Astfel oricât cercă să fie vesel, să răspândească și în jurul său voie bună, el eră totuș trist și tăcut de celea mai multeori. Iar când îi venia în minte dimineața aceea în care venise la el hocmanul Ilarie, drumul ce-l făcuse pân' acasă, baia și gangul ce

spărsese în mâncături de bătrân, el avea sguduiri adânci, și inima i se strângea de spaimă.

Tulburarea lui creștea și din cauza că pe nevastă-sa Marina o vedea mereu tristă, mereu neliniștită, treseria la cuvintele mai aspre ale lui, oftă nopțile ne mai putând să se hodiească, și în fiecare dimineață se sculă tot mai palidă, tot mai îmbătrânită. Piatra cea bună din gangul cel nou pentru ea nu însemnă nimic. Desnădejdea își săpase în ea culcuș îndată ce înțelese că Iosif va continua gangul acela. Directorul băgă de seamă că Marina se oprește mereu înaintea icoanelor, că noaptea, când îl credea pe el adormit, se coboră din pat, îngenunchia înaintea unei icoane, și ceasuri întregi rămânea așa frântă. Suspinele ei înăbușite deșteptau tot mai des pacea nopții. Iosif Rodean fierbea în el, se înădușă și-și zicea mereu: „Femeie proastă! Cere aur dela icoane. Femeie nebună!“ El cercă să adoarmă, dar nu putea. Suspinele femeii îl înspăimântau, și, ciudat, n'avea curajul să-i poruncească să se culce. Nu, — el se învârtea încet în pat, de teamă să nu bage de seamă Marina că o vede și știe ce face.

Apoi și băieșii dela „Arhanghelii“, cu hocmanii, cu străjile, și personalul dela pieule directorului, după întâia desnădejde și după întâia însuflețire, se lăsau tot mai mult stăpâniți de tristeță. Deveniră mai tăcuți, mai grabnici spre mânie, spre certe, privirile, fețele lor se tot întunecau cu cât treceau zilele. Părea că pe toți îi stăpânește acelaș simțământ de deprimare, și că-i apasă din zi în zi tot mai tare. Comoara pierdută din golul în care s'a prăbușit părea că aruncă asupra lor raze tot mai vii, cari arătau și mai multe străluciri decât le avuse într'adevăr până când lumina sub ochii lor. Părea că chiar în aer plutește mereu ceva greu, apăsător, și nu arare se puteau auzi oftate și între personalul dela pieue, și între băieși, și în șirurile celor ce cărau piatra dela baie.

— „De... , n'o să mai fie cum a fost!“

— „Ca o prevestire de rău fû pentru toți cei angajați la „Arhanghelii“ mai ales faptul că în trei săptămâni dispărură grămezile mari de piatră de lângă baie. Nu doar că direc-

torul și cei doi acționari ar fi angajat mai multe care ca de obicei, ori cai, ci din simplul fapt că din gangul cel nou nu se scotea nici a douăzecia parte atâta piatră ca din cel vechiu, și de unde tot iai — se găta. Adevărat că în curtea lui Iosif Rodean grămezile erau încă mari, dar nu-i nimic mai deprimător decât să treci pe lângă o baie și să nu vezi decât mici grămejoare de piatră acolo unde cu puțin înainte erau sute de care. Eră pustiu acum în jurul „Arhanghelilor”, părea că chiar în aer se simte un miros de părăsire. Străjile mai ales erau tot mai întunecate; se plimbau printre micile grămejoare, și cu ziua de cap nu schimbau un singur cuvânt.

Ceea ce-l făcea pe Iosif Rodean să meargă în fiecare zi la „Arhanghelii” eră faptul că piatra cea nouă nu ținu nici o săptămână tot așa de bună cum se arătase la început. Intregul rămăsese tot atât de frumos, de-un sur întunecat, dar aur cercă azi mai mult, mâne mai puțin, poimâne de fel, apoi iarăș se mai îmbună până ce ajungea să dea atâta aur ca la proba cea dintâi.

Astfel pe lângă deprimarea ce o simțeau cu toții cei din jurul „Arhanghelilor” pentru pierderea gangului celui vechiu, se mai adăugă și nesiguranța, teama pentru viitorul galeriei celei noi.

Iosif Rodean eră sătul de fețe triste, și astfel eră o binefacere pentru el s'o întâlnească pe Elenuța, care singură rămăsese neatinsă de nenorocirea dela „Arhanghelii”. Fata eră chiar cu mult mai veselă decât înainte, zâmbetele ei erau mai dese, și lumina lor mângâia așa de plăcut pe Iosif Rodean! Directorul când eră acasă cercă să se întâlnească cu Elenuța cât de des. De câteori o vedeă zâmbind, uneori chiar sburdalnică, nădejdea lui în galeria cea nouă creștea foarte tare și el își zicea: „Da, am să-ți adun o zestre împărătească”. Îi părea că fata prin voioșia ei vrea să-l asigure mereu că va da de aur mult, și, deci, să alunge departe gândurile. Vai, le-ar fi alungat dacă nu l-ar fi apăsât mereu conștiința datoriei mari dela cele două bănci. Dar clipele în cari i se părea că directorii celor două institute au și făcut pașii cei dintâi împotriva lui, erau tot mai dese. Trecuse într'adevăr terminul pentru camete și el nici pe departe nu putuse adună suma de lipsă spre acoperirea lor.

S'ar putea spune că tot cu atâta pasiune ca și Iosif Rodean se interesă de soarta „Arhanghelilor” Gheorghe Pruncu, fostul tovarăș. În dimineața în care auzise despre nenorocirea dela baia asta, cu Pruncu puteai prinde iepuri. Ca argintul cel viu, nu mai aveă hodină. El singur dusese vestea cel puțin în

treizeci de case. Se miră, se făcea că-i uimit de spaimă, dar în sufletul său multe glasuri nu mai aveau pace. ca și el:

„Doamne mulțumescu-ți! Bogdaproste!

— L-a ajuns blăstămul!

— Asta-i pentru banii mei aruncați în gangul cel nou!

— E bine așa!

— De l-aș vedeă cerșind!

— Mare-i unul Dumnezeu!”

Șoaptele acestea îi veniau toate din suflet, călduțe, pline de mângăieri, ca și când le-ar săltă mereu unde de lumină. De mângăierile, de căldura lor i se încingeă trupul întreg, obrajii lui palizi se împurpurau.

Abia așteptă să-i sosească feciorul, să-i spuie cu deamănuntul cum a fost în hotel când a început să povestească hocmanul Ilarie. Când îl văzu în urmă intrând în casă, palid și sdrobit de nesomn și beătură, îi pără că vede un zeu strălucitor de frumoșe. C'o dragoste, de care nu se învrednicise niciodată pân' acum fostul universitar, c'o dragoste de părinte fericit îl întimpină în prag, îi strânse cu putere mâna, îl întrebă dac'a petrecut bine, apoi îi zise cu vocea obosită par'că:

„Ei, tu erai acolo când a venit Ilarie?”

— Da“, răspuse în silă tânărul și făcū un gest obosit să-i dea pace lucrului acestuia de care eră sătul până în gât.

Intr'o clipă ochii tatălui-său se umplură de fulgere de mânie și-i perī rumenirea din față.

„Ei, aș vrea să știu!“ zise Pruncu abia stăpânindu-și mânia.

Tânărul șezū pe-un scaun și începū să-i istorisească. Clipă de clipă înviă tatăl său, clipă de clipă întinerea, clipă de clipă trupul lui se plecā tot mai înainte, — până ce în urmă fū o minune că-și mai poate ținea echilibrul. Tot astfel ochii, mușchii feței părea că sunt atrași de o putere magnetică. Toate colțurile feței i se lungiră spre tânăr. Și fiindcă fostul universitar povestī bine, cu amănunte, îndată ce termină, tatăl său băgă mâna în buzunar, zicându-i:

„Vei fi avut și tu pierderi! N'ai lipsă de bani?“ dar zicându-i îi și întinsese două bilete de câte-o sută.

Tânărul se uită prostit la tatăl său, luă biletele și le vâri destul de repede în buzunar. Se temeă să nu se răsgândească bătrânul, căci niciodată nu i-a dat pentru cheltuiilă atâția bani.

Pruncu începū din nou să nu mai aibă astămpăr, trebuiă să spună aceste neprețuite amănunte vecinilor, prietinelor. Ah! cât eră de bun Dumnezeu! Cum se răsbunase Pruncu pentru toți banii lui pe cari îi furase hoțul

ăsta cu galeria cea nouă. La fiecare plată nouă părea că-i smulge din inimă banii, ș'acolo erau bine prinși cu rădăcini adânci! Dar pentru fiecare picur de sânge ce-i picură atunci din inimă, primea acum în proporții cu mult mai mari picuri de hrană nouă, o hrană care nici nu ș'o putea defini, care-i umflă cu vieață palpitătoare inima, și care nu eră altceva decât cea mai adâncă satisfacție.

Eră atât de fericit, atât de mângăiat, de îndestulit, încât, auzind dup'amiaza că în galeria cea nouă dela „Arhanghelii“ ar fi dat de aur, nici nu putu pricepe vestea asta. Ii părea că e vorba despre ceva foarte îndepărtat, care, pe el, nu-l privește de fel. Dar încă în dimineața următoare se informă dela cei dintâi băieși cari coborîră dela „Arhanghelii“, însă nu crezû nimic din tot ce-i spusese.

Eră adânc convins că cu „Arhanghelii“ s'a isprăvit, ori pentrucă știă că pe galeria cea nouă nu se poate întâlni un întreg care să dea vreme îndelungată aur, ori pentrucă acest viitor de belșug al „Arhanghelilor“ l-ar fi ucis în starea sufletească în care eră. Dar pentru aceea se interesă zi de zi despre baie, și când auzi că piatra cea nouă nu mai cearcă aur, zise:

„Nimic nu-i mai poate ajută! „Arhanghelii“ din noaptea de 23 Noemvrie nu mai poate fi decât o baie părăsită.“

El își spuneă convingerea asta la toată lumea cu care se întâlnea. Și Vălenii deveni în câteva zile un cerc prea restrâns pentru ca să-și vestească convingerea. Pruncul mergea tot mai des la oraș, așteptă să vadă un cunoscut, rămâneă chiar la birt până noaptea târziu, când știă că se adună mai mulți, plăteă mâncare, beatură, pentru singura plăcere de a putea vesti că „Arhanghelii“ de-acum e o baie părăsită. Iși făcea de lucru chiar și prin satele vecine pentru ca să vestească cuvântul răsbunării lui.

Eră scurtă această Evanghelie pe care o propovăduia dela om la om, dar, vai, eră așa de dulce, așa de binefăcătoare! Numai el știă câte nopți n'a durmit până se hotărîse să iese din societatea dela „Arhanghelii“, numai el știă cât n'a durmit dup'aceea când în galeria cea veche se găsiă aur slobod. Părea că prin vestirea ce-o făcea acum onoră tot mai tare pe vechiul demon din el care-l făcuse să-și blasteme de atâteaori vieața!

Eră de ajuns să se îmbunească oricât de puțin piatra din gangul cel nou, ca el să-și înceapă numai decât slujba de apostol rătăcitor. Nu putea suferi nici cea mai neînsemnată veste bună ce veniă dela „Arhanghelii“.

Il sdrobiă ceas de ceas pe vechiul demon din el, dar cele câteva zeci de mii ce le

pierduse fie din lucrările în gangul cel nou, fie din aurul slobod ce se mai găsi după ce el părăsise tovărășia, aveau de grije să-l învie mereu. El nu putea nici să sufere gândul că soarele „Arhanghelilor“ ar mai putea să răsară odată.

Vălenarii îl pricepură nu peste multă vreme.

„Ăsta-i veninos ca un șarpe!

— Numai fiere mai este în el.

D. Nanu.

— Pruncul e dracu gol!“

Cei mai mulți îl pricepură, se scârbiră de el, și începură să-l încunjure ca și când s'ar păzi într'adevăr de-un șarpe veninos.

VI.

Vremea fusese mereu păcloasă, rece, umedă, până înainte de Crăciun cu două săptămâni. Peste noapte îngheță. Diminețile drumurile păreau pline cu dinți lați, cu măsele enorme de oțel. Apoi târziu, după ce se ridică soarele, măselele acelea se umpleau de mazăgă grețoasă, se topeau, se măcinau sub roțile carelor, sub copitele cailor, până ce se

așterneă pe drum obișnuitul cir gros. Vălenarii erau veseli de vremea asta: aveau apă din belșug, văile cari mânau puiete încă nu înghețaseră niciodată, și băieșii puteau măcină mereu.

Dar înainte de Crăciun cu două săptămâni, într'o Joi seara se înseninase, și peste noapte înghețară tun toate apele. O zi rămase vremea senină, apoi trei zile și trei nopți în șir căzuse neîntrerupt fulgi mari, greoi, de nea. Se puse un nou senin apoi, dar gerul crescă deodată așa de îngrozitor, încât înțepeniră toate puietele din Văleni, chiar și puietele directorului dela „Arhanghelii“, și acestea erau așa de bine adăpostite de ger, încât până acum niciodată nu înghețaseră.

Cerul verziu se ridică departe-depart, pulbere de stelișoare se cerneau, se jucau în aer, satul eră plin de cântecele omătului. Vălenarii aduceau și acuma piatră, o cărau în lăzi prinse pe sănii, ori iarăși cu căluții. Alt cântec nu se auzia acum în Văleni, „toc-tocul“ puietelor amușise, și se părea că oamenii nici nu-s obișnuiți să umble să vorbească într'o liniște așa de mare. Mai ales cei cari anul întreg erau ocupați în apropierea puietelor, vorbeau și acum destul de tare, și aceștia umblau acum mai mult pe drumuri, umpleau birturile. Băieșul sfredeleă mai departe stânca la lumina săului, cei cari se îndeletniceau cu căratul pietrii își vedeau mai departe de lucru, chiar cei patru bărdași din sat ciopleau neîntrerupt și pe gerul ăsta, dar spălătorii de aur, mărunțitorii de piatră, se treziră deodată în plină sărbătoare. Eră sezonul lor. Umpleau birturile și, petrecându-și, se răsbunau pe munca îndelungată.

Mărunțitorii de piatră, spălătorii de aur se recrutau dintre oamenii mai neputincioși, de obicei bătrâni și alții mai tineri cari aveau un defect ori altul. Eră între ei și destule femei. Bărbații cei întregi din Văleni erau băieși, hocmani ori străji, sau apoi cărau piatră cu carele. Iar femeile cât de cât mai înstărite nu lucrau aproape nimic.

Circulația pe drumuri eră destul de mare și acum, cu atât mai vartos că potecile de munte, pe unde se putea umblă cu calul și cu piciorul, erau troenite acum. Totuș se putea băgă de seamă că lipsesc multe care dintre acelea cari se puteau vedeă mai înainte zilnic pe drum.

Lipsiau cele mai multe care cari „mânau“ dela „Arhanghelii“.

Piatra cea veche din gangul părăsit se isprăvise, iar pentru cea proaspătă din galeria cea nouă nici zece care nu mai erau de lipsă. Oamenii povesteau tot mai mult că, de-acum, baia asta va trebui părăsită. Cam în aceeaș vreme când se puse gerul, în ga-

leria cea nouă dela „Arhanghelii“ se isprăvi întregul cel cu piatră surie-neagră, ajunseseră într'altul mai pământiu la culoare, dar foarte tare, care nu mai cercă nici un fir de aur. Piatra ce-o scoteau acum o aruncau pe povârniș în vale, căci de altceva nu eră bună.

Cei trei societari hotărâră însă să bată gangul mai departe: vor întâlni cu siguranță din nou vana cea bună, pe care, se vede, numai ca să-i năcăjască pe ei, o tăia întregul cel pământiu. Așa cercău ei să se îmbărbăteze, dar faptul adevărat eră că spaima nu-i mai părăseă, mai ales pe Iosif Rodean. Ceilalți doi se îmbătau în fiecare zi, își mai uitau, dar directorul eră mereu treaz, de cele mai multe ori și nopțile.

Când în urmă băieșii părăsiră lucrul cu trei zile înainte de Crăciun, Iosif Rodean văză cu groază, cu înlemnire, că n'are de unde să-i plătească. Puietele îi stăteau în sloi de ghiață de două săptămâni, cu banii gata ce-i aveă plătise în săptămânile trecute pe băieși, și acum nu aveă pe ce să pună mâna. Iosif Rodean, oricât cercase dela căderea gangului celui vechiu să poarte o evidență mai reală despre venite și în toate, fie că vechiul obicei de nepăsare nu se putea învinge cu una cu două, fie mai ales că judecata lui nu mai putea fi deplin limpede, nu-și dăduse seama că nu are cu ce plăti pe muncitori până ce nu-și deschise cassa de fier. Când pută află numai câteva bilete de câte zece, inima i se răci, ochii i se împăingeneră, căză frânt pe-un scaun și rămase așa nemișcat, fără nici un gând par'că, cu biletele în mână.

Băieșii așteptară un răstimp în curte, apoi văzând că directorul nu mai vine cu banii, deveniră neliniștiți, îl trimiseră pe unul dintre ei în bucătărie la doamna Marina.

Ea trăsă-i când auzi dorința băieșilor, ca și când s'ar fi trezit dintr'un vis. Palidă, respirând, din adânc, urcă scările, ajunse înaintea camerei unde-l știă pe Iosif, dar multă vreme nu cuteză să între. Sudori reci îi îmbrobodară fruntea când în urmă se hotărî să între în camera bărbatului său.

Păru că nu-i surprinsă cătuși de puțin văzând pe bărbatul său șezând nemișcat, ca și împietrit, cu cele câteva bilete în mână.

„Iosife, zise ea cu înfiorare, băieșii așteaptă.“

Directorul nu se mișcă, nu-și ridică privirile asupra ei, părea foarte cufundat în gânduri, cu siguranță nici nu o auzise.

În casă eră o liniște grea; amurgul sur și rece pătrundeă prin ferești, un greer țărălă rar, cu pauze, undeva într'un părete. Doamna Marina se apropie mai tare de bărbat, avu pe-o clipă senzația că nici nu-i Iosif Rodean

uriașul ce ședeă pe scaun, ci o statuă sură, întunecată.

„Iosife, zise ea din nou, așteaptă băieșii să le plătești.“

În loc de orice răspuns directorul ridică mâna în care aveă biletele, le mișcă în aer, făcū un gest larg în lături cu aceeaș mână, apoi brațul i se izbi cu putere de picior. Căzū ca o pasere cu aripile frânte.

Doamna Marina pricepū numai decât de ce e vorba. Presimțise încă de când intraseră băieșii în curte că bărbatul său nu va aveă cu ce să-i plătească pe săptămâna asta, dar totuș veni, pentrucă și ea simția în aceeaș măsură umilirea ca și directorul, și, în grele împrejurări ale vieții, cei mai mulți oameni cearcă să-și scuture povara de pe umerii lor, încercând-o fie și pe a celor de mai aproape alor săi. Astfel și Marina nu puteă să răspundă cu altceva băieșului care o rugase să-și capete plata mai repede, decât alergând la bărbat și lăsându-i lui toată răspunderea, deși presimția că nu va aveă cu ce să-i plătească. Cele cinci-șase săptămâni de lucrare în galeria cea nouă le înghițise toți banii gata cari îi mai aveau. În grămezile mari de piatră din curte eră, ce e drept, aproape o avere, dar cu blăstămatul acesta de ger nu mai putură măcină de două săptămâni. Sunt puțini oameni în viață, și chiar între soții de căsătorie sunt puțini accia cari în clipele grele, hotăritoare, să nu cerce a lăsa toată răspunderea pe altul. Nu e unul care să nu simtă că comite, lucrând așa, o imoralitate, nu e unul care să nu se simtă mic și neputincios prin faptul că depărtează dela sine responsabilitatea, dar totuș fac așa, neavând tăria să îndure... privirile de dispreț, de desconsiderare ale lumii. S'ar părea că în clipele de grea cumpănă învinge vanitatea toate simțemintele celelalte, dar într'adevăr nu vanitatea e învingătoare, ci micimea noastră de suflet.

Dar sărmana Marina n'aveă nici o vină în faptul că Iosif Rodean nu aveă cu ce plăti pe muncitori. Aproape de-un an ea îi tocăse la ureche destul, de câteori se putuse apropiă de omul acesta cumplit. Totuș acum venise la el nu ca condusă de considerațiile acestea, ci din singurul fapt că nu se simția destul de tare să le spună ea băieșilor că directorul n'are cu ce-i plăti.

„Poate are încă bani“, se sileă ea să-și scuze pasul pe care și-l simția imoral. Dar la posibilitatea aceasta simția că numai pentru aceea se gândește ca să-și scuze pasul ce-l face. Ea presimția că n'are bani bărbatul său.

Însă acum ea trecuse peste ce fusese mai greu. Eră conștie de micimea ei de suflet, dar

cel puțin eră mai liniștită. Situația sa, cât de cât, ș'o salvase! E neînchipuit cât suntem de lași în unele clipe noi oamenii. Sunt momente când mai de grabă ne repezim un glonț în creeri decât să ne umilim. Umilița se pare că e mai străină de sufletul nostru decât oricare alt simțământ.

Notarul, tot din motivele acestea, nu răspundeă nimic. El se înșelă cu părerea că prin tăcere poate să depărteze, cel puțin pe

I. A. Basarabescu.

câteva clipe încă, dela sine marea, adâncă umilire rușinoasă că nu aveă cu ce să plătească pe băieșii dela „Arhanghelii“. Adevărat că umilirea aceasta nimicitoare o simțiau amândoi mai cu seamă față de oamenii aceia mulți, plini de tină, cari miroseau a pământ umed, și cari așteptau afară. Dar, aici, între patru ochi ar fi putut vorbi îndată fără nici o șfială.

Însă ei, ca toți soții de căsătorie, cari nu trăiesc în mare intimitate, se simțiau umiliți chiar unul în fața celuilalt în situația dată acum.

Iosif Rodean, după ce tăcū un lung răstimp, pârând că nu se gândește la nimic, sări deodată de pe scaun și, după ce izbucni în lungi sudălmii înfiorătoare și triviale, zise:

„Să fi trăznit în gerul ăsta! Se pare c'o înebunit și Dumnezeu de ni l-a trimis pe cap chiar acum! Să pot măcina, așa aveă bani, așa aveă bani destui.“

El începù deodată să fiarbă, obrații începură să i se umfle, să i se învinețească.

„Iosife! zise cu frică muierea, nu vorbi așa, Iosife, nu blăstămă pe Dumnezeu.“

— Ba-l blastăm, dacă este, îl blastăm pentrucă-i un mare păgân, dac' ar fi! Dar nu-i, nu poate să fie!

— Iosife, Iosife! începù să se tângue femeia, nu te pune cu Dumnezeu că el te sdrobește. Să fii cât un munte și te turtește într'o clipă! Iosife, Iosife!“ Ea începù să suspine, apoi izbucni în hohote mari de plâns.

De mulțori mânia celor cari se cred tari, uriași, și totuș sunt mai neputincioși ca niște pitici, se descarcă asupra acelor cari le cad mai întâiu sub ochi. Așa și directorul dela „Arhanghelii“; știă că Marina n'are nici o vină la umilirea pe care trebuia s'o suferi acum, și totuș ura, răsbunarea lui întregă se descarcă asupra acestei femei neputincioase, palide, bolnave, care de câteva săptămâni numai cât mai făcea umbră pământului.

El o privi acum ca pe adevăratul lui dușman, o ură cu toată patima firii sale brutale, și apucând-o c'o mână de-un umăr începù să-i facă vânt prin casă, înieptând-o dintr'o mână într'alta, ca și când ar vrea s'o facă nimica numai cu acest joc de pisică infuriată. O sguduia, o înieptă, o scutură din nou, în vreme ce-i strigă mereu:

„Cine să mă turtească? Ha? Cine să mă strivească? Dumnezeu? Dacă poate, facă-mi așa! Răsbune-și pe oameni dacă are putere! Dar unde-i Dumnezeu? Unde-i? Dacă știi spune-mi să mă iau cu el la piept, să-l întreb ce porcărie-i aceasta? Cum se poate ca eu, directorul dela „Arhanghelii“ să nu pot să... Ha? Asta-i purtare de grije? Nu te sgâl la mine, ci dacă știi unde-i, spune-mi?“

Marina îndată ce se simți avântată de brațele lui conțeni din plâns; spaima o înlemnise și toată forțarea ei extremă eră să se sprîjinească bine în picioare, să-și țină echilibrul când atingeă podelele.

Uriașul declamă că s'ar prinde de piept cu Dumnezeu și el nu avù curajul să iese înaintea băieșilor, ci-și chinuă nevasta, o femeie neputincioasă și moartă de jumătate de spaimă! Dacă l-ar fi văzut în clipa aceea nu pe Dumnezeu, ci ar fi auzit în casă un singur șuer, despre care să nu fi știut de unde vine, și ar fi înnebunit de spaimă. Așa e de tare omul care se prinde de piept cu Dumnezeu.

După cum eră de puternic, de uriaș de statură, nu se poate închipui o mai josnică slăbiciune decât ceea ce făcea acum. Dela

un trup bolnav, pipernicit nu se poate lua așa în nume de rău văzându-l într'o astfel de deprindere athletică. Dar dela Iosif Rodean eră respingător, eră mai mult decât josnic și brutal.

Se pare că dela o vreme va fi simțit și el nebunia în care căzuse, căci o lăsă pe Marina, și cu voce schimbată îi zise:

„Iesi, du-te! Ieși repede.“

Femeia nu așteptă să fie imbiată a doua oară. Cu pași clătinațori, amețiți, se strecură pe ușe.

Dar Iosif Rodean nici acum nu cuteză să iese, să dea față cu băieșii.

Cu o lașitate uimitoare își zise: „Se vor depărtă ei dacă vor vedeă că nu mă mai cobor.“ Și, izbindu-se greu pe-un divan, căzù iarăș în muțenie și înlemnire.

Dar când ajunsese Marina în curte băieșii nu mai erau acolo.

Elenuța chiar isprăvise de cetit pentru a treia oară o epistolă care-i sosise în dup'amiaza aceea dela Vasile Murășanu, când auzi cearta părinților. Clericul îi scriă că așteptarea asta îndelungată nu i se pare a bună, că ei doi ar trebui să se hotărască la un pas mai mare, că în sfârșit chiar acum au ajuns vacante două dintre cele mai fruntașe parohii din eparhia întreagă. Ii mai scriă că nu pricepe pentru ce nu află ea potrivit ca el să vină pe vacanțele de Crăciun în Văleni, îi dădea chiar să înțeleagă că se teme nu cumva inima Elenuței să fie atrasă de altul.

Ea isprăvise de cetit scrisoarea aceasta, când auzi cearta părinților. O ascunse repede, eși în coridor ca să înțeleagă mai bine, și începù îndată din vorbele grele ale tatălui său despre ce e vorba. Coborî repede scările, văzù că băieșii așteptă încă în curte, și se convinse că eră adevărată credința ei.

Vreo patruzeci de oameni așteptau în curte, băieși, cărauși, muncitori dela piue.

Elenuța trecù repede între ei, se opri între oamenii ce-i deschiseră cale crezând că vrea să meargă undeva, și le zise:

„Așteptați pe tata?“

— Da“, răspuseră vreo câțiva mai nerăbdători

„Ii așteptați în zadar, azi nu vă plătește. În schimb în săptămâna viitoare vă luați toate paralele.“

În rândurile oamenilor se născù o mișcare de uimire, de nedumerire. Tăcură un răstimp privindu-se, apoi începură să se împraștie.

Elenuța se întoarse veselă în camera fetelor, scoase scrisoarea lui Vasile și începù s'o mai cetească odată.

De mult nu-i mai trimisese clericul o epistolă care să-i dovedească așa de mult cât o iubiă, ca asta. În fiecare șir tremură teama

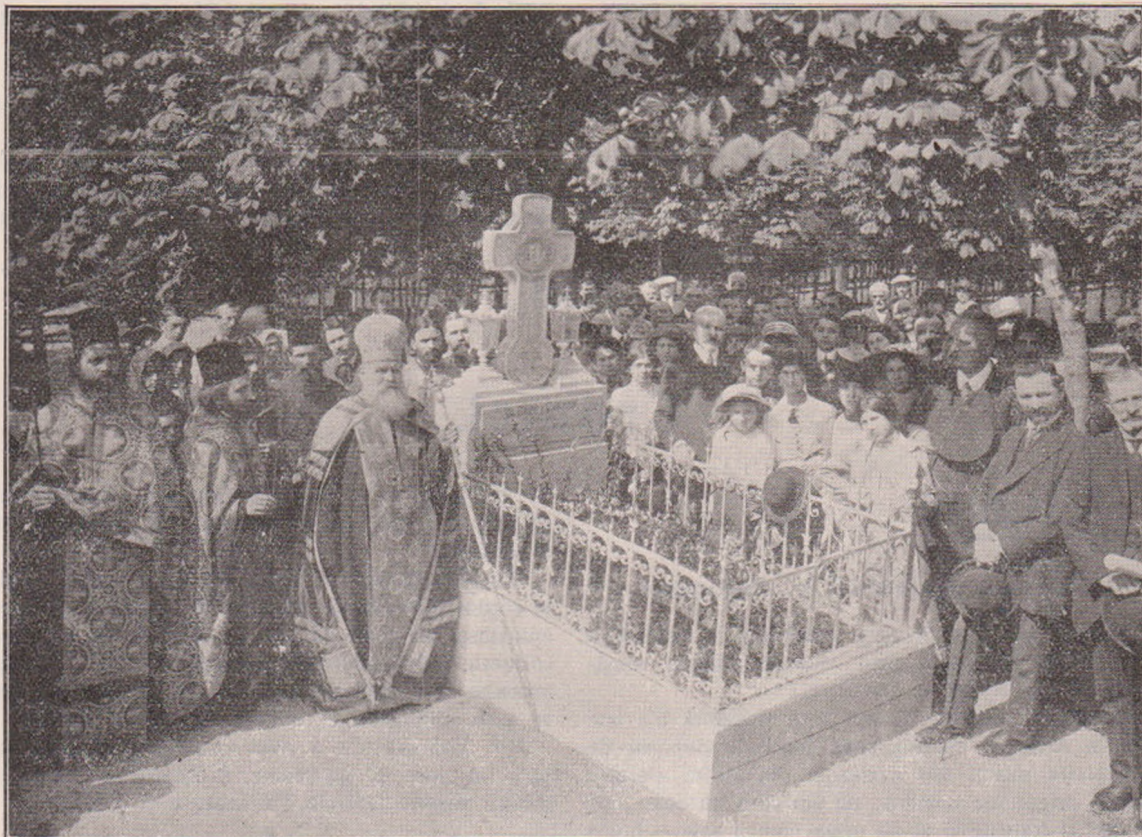
să n'o piardă pe Elenuța. Și, oricât eră de sigură fata despre credința lui Vasile, scri-soarea aceasta îi fii de mare mângâiere.

Ea încă nu-i scrisese nimic despre cece se petrecuse la „Arhanghelii“. Se vede că nici părinții nu-l încunoștințară despre părăsirea galeriei celei vechi, căci Vasile nu făcea nici cea mai neînsemnată aluzie.

Ea nu-i scrisese și pentru faptul că părăsirea vechei galerii nu o luă de o nenoro-

Băieșii câți se veniau pe părțile lui Ungurean și a primarului meraseră de-auna la aceștia să le plătească, după cum făcuseră totdeauna.

Primarul Cornean chiar ieșise din casă unde avuse un aspru schimb de vorbe cu Dochița, când intrară băieșii pe porțiță. El căută de-auna în buzunar, scoase banii, îi împărți între băieși, luându-le în schimb chitanța iscălită de directorul, și le zise:

Sfințirea monumentului lui Badea Cârțan la Sinaia (August 1913).

cire, știind că părinții ei au din ce trăi și așa și mai ales pentru că se temeă. Da, se temeă! Deși-i declarase cu atâta hotărâre mamei sale că ei nu-i trebuie nici o zestre, că de pe partea ei pot fi liniștiți părinții, totuș singură, după ce se gândi mai bine, o teamă începă să o neliniștească. Da, își ziceă, Vasile e om cinstit, bun, curat, om care-și ține cuvântul, însă vestea asta nu va face chiar nici o impresie asupra lui? Nu se va puteă, totuș, ca el să-și zică: „ce păcat că nu s'a putut face cununia noastră până ce Elenuța eră avută?“ Ea simția că astfel de gânduri ofensau amintirea ce-o păstră clericului, dar n'aveă ce face! Gândurile îi veniau fără de voia ei.

„Să vă însemnați că asta e plata cea din urmă ce v'o mai fac. Dacă domnul director nu se învoește să părăsim lucrările în gangul ăsta afurisit și să începem din cel vechiu la dreapta unde am arătat eu, am să ies din tovărășie. Altfel nu mai svârlim banii.

— N'ar fi rău, domnule primar; ne gândim și noi că ar fi bine să încercăm și într'altă parte“, zise unul dintre băieși, și poftindu-i sărbători fericite, ieșiră. Însă primarul numai sărbători fericite nu se gândea să aibă. Dochița de-o vreme încoace îi făcea vieața amară. Certele erau tot mai dese în casa lor și Cornean află cu uimire, că femeia aceasta, care se purtă pân' acum față de el ca o pisică lingușitoare, acum își schimbase

felul, și că aveă chiar o limbă foarte ascuțită. Chiar mai înainte eră aproape s'o jopăe, pentrucă Dochița voiă să aibă pentru Crăciun nu mai puțin de două sute de zloți ca să-și facă la oraș târguelile de lipsă pe sărbători. Se mulțumi în urmă și cu cincizeci, dar numai dupăce primarul pusese mâna pe un băț de trestie. Ceeace-l înfuriase pe primar mai mult decât țipetele ei, fuseseră cuvintele ce Dochița îi spusese pe urmă:

„O să mă întreacă cea din urmă Valenăreancă. Mulțumesc de-așa primăreasă!“

Primarul ieși pe ușe, când intrară băieșii, cu convingerea că dracul și muierea sunt acelaș lucru: dupăce te stoarce de bani te mai și rănește!

Băieșii pe cari îi plăteă bădicul Ionuț fură mai norocoși. Ungurean aveă mare noroc acum cu baia „Pintenul“, dela care aveă

câștig în fiecare săptămână. Apoi din ziua nenorocoasă de 27 Noemvrie, minunea-minunilor, avocatul nu-i mai bătu telegrafu că se 'mpușcă. Eră și tulburat de vin, ca de obicei, când intrară băieșii. El le plăti vesel și le zise zâmbind:

„Numai de nu s'ar trezi avocatul să-mi ceară bani mulți pe sărbători.

— Poate vine-acasă, domnule Ungurean“, zise un băieș.

„Aș! pe gerul ăsta? Nu, nu vine; îl cunosc eu; ca la orice domn îi mai place lui căldura decât înghețul.“

Băieșii îi poftiră sărbători fericite.

„Și aur la „Arhanghelii“, băeți! Aur la „Arhanghelii“ după sărbători.

— Să dee Dumnezeu“, răspuseră în cor băieșii, ce se strecură câte unul pe portiță în cântecele răsunătoare, fragede ale omătului.

(Va urmă).

Cronici.

Actualități.

Compania dramatică V. Antonescu.

Turneul pe care îl face compania dramatică a d-lui Victor Antonescu prin centrele noastre românești este un triumf al credinții.

Un actor dramatic, un om care niciodată n'a mai fost în Ardealul nostru; care cunoaște poporul de aici poate numai din auzite și din știrile ziarelor despre prigonirea noastră; un om care nu este „millionar“ ci trăiește și el pe urma muncii sale, — într'o bună zi se se hotărăște să înceapă un turneu artistic în necunoscutul Ardeal și, dupăce obține autorizația guvernului unguresc (pentru fondul chestiunii este indiferent cum și prin ce intervenții s'a obținut această autorizație), își alcătuieste o trupă dramatică de 12 artiști și pornește să descopere Ardealul cultural, — fără să fi venit măcar odată în persoană să vază unde-i duce pe ceice s'au încrezut conducerii lui.

D-l V. Antonescu când a pornit în drumul de cucerire a avut o singură busolă: entuziasmul cu care au fost primiți pretutindeni în Ardeal soții Bârsan, cari ani de zile cutreeraseră ținuturile noastre nevând nici un sprijin oficial. Entuziasmul acesta, dragostea aceasta pentru teatrul românesc a existat și înainte de venirea soților Bârsan, a existat poate ca o palidă reminiscență a succeselor ce le-au secerat pe vremuri Pascali și Milo cu trupele lor. De-atunci incoace, însă, durmiă și se manifestă, timid și șovăitor, numai în reprezentațiile noastre teatrale date

de diletanți. Al soților Bârsan este marele merit de-a fi trezit din nou acest entuziasm, dându-i viață și putere.

D-l Antonescu a crezut în acest patrimoniu al soților Bârsan și, călăuzit de credința că acest entuziasm nu poate să izvorească decât din însușirile culturale în dezvoltare ale poporului român, — a făcut, aproape fără mijloace, ceea ce n'a îndrăznit să facă, cu toate mijloacele ei, societatea noastră teatrală.

D-l Antonescu a avut credința în izbândă, care i-a lipsit și, pe semne, îi lipsește și acum societății noastre teatrale. De aceea a și reușit!

*

Credința în izbândă!

„Credința care mută stâncile“ nu este numai o frază frumoasă, ci este un adevăr înălțător, căci ea a făcut din Hristos omul — Dumnezeu.

Credința are puterea unei hipnoze, cum aceeaș putere o are și pesimismul, cari amândouă sunt contagioase și produc una fanatismul, cealaltă demoralizarea. Fără credință nu poate să fie izbândă, pentrucă orice izbândă trebuie răsplătită cu jertfe (legea firii nu cunoaște gratuitatea), iar jertfe nu poate aduce celce nu crede. Pentruce ai și aduce chiar cea mai mică jertfă, când știi că nu folosește întru nimic?

Dimpotrivă, credința te face să aduci orice jertfă fără șovăire; te face să nu disperezi la cele dintâi neajunsuri ce trebuie să le întâmpini pe un teren necunoscut, și te face, înainte de toate, să nu te mai gândești la persoana ta, ci la marele întreg din care faci și tu o parte neînsemnată și în care și prin care trăiești și tu.

Credința nu cunoaște interese, ci numai ținte. Iată pentru ce o credință care a pătruns în toate părțile unui popor înseamnă ajungerea țintei...

*

Evenimentele vremilor din urmă și, mai ales, consecințele acestor evenimente au avut puterea să dea nouă viață credinței în viitorul mare al neamului românesc. A avut darul să trezească această credință și în mulți dintre cei pe cari interesele egoiste îi făcuseră pesimiști. Cine se mai îndoiește azi în puterea de viață a poporului românesc?

Turneul companiei dramatice a d-lui Antonescu ne-a întărit acum și o altă credință: credința în puterea însușirilor culturale ale acestui element, însușiri cari și până acum s'au manifestat în avântul literaturii române a deceniului din urmă. Reprezentațiile aceste, sprijinite pe un repertoriu în parte original românesc, ne-au dovedit că toate trei elementele cari condiționează existența unui teatru la nivel sunt în deplină dezvoltare: autori dramatici, actori și public. Rol (autor), interpretare (actor), înțelegere (public): toate aceste pot să resară numai dintr'un ogor productiv — în urma însușirilor sale firești. Producția acestui ogor va fi, apoi, cu atât mai bogată, cu cât mai înțelegătoare va fi munca ce se va depune.

Trupa d-lui Antonescu ne-a dovedit că ogorul nostru cultural este într'adevăr un ogor productiv: teatrul românesc stă astăzi, după un trecut scurt, la același nivel la cari stau cele dintâi teatre din Ungaria, cu un trecut îndoit mai vechiu decât trecutul teatrului românesc.

*

Țara românească ne replătește acum cu prisosință împrumuturile ce i le-a dat Ardealul în veacul trecut și pe cari mulți le credeau pierdute.

Noi le-am dat oameni cari au sămănat, ei ne dau roadele acestor sămânțe: credința în viitorul neamului românesc. O credință mare, înviorătoare, care mută stânci și poate să mute și munți ce despart...

Ion Grecu.

Cronică științifică.

Fonograful fotopneumatic.

Nu mai învățați ani de zile violină și pian! În viitor nimeni nu va mai zice: „D-șoară cântați ceva la pian!” ci „D-șoară cântați ceva la gramofon!” Avem, doar, astăzi fonograful fotopneumatic. Fonografele de până acum au toate marea scădere, că oricât de perfecte ar fi, se știe că muzicantul e mașina lui Edison, au toate un fel de scârțâit caracteristic. Fizicianul rus Lifșiț a descoperit un nou sistem de gramfoane, care redă sunetele tot atât de curat ca și glasul omenesc, sau al instrumentelor muzicale.

Despre uriașii poveștilor se spune că glasul lor cutremură păreții, îndoia arborii pădurilor și făcea

să tresară tot ce e pe pământ. În vremile pitice ale zilelor noastre, — ne spune fizica, — la oricare sgomot tresare aerul și în o măsură mică toate obiectele împrejmuite de aer; așadar întocmai ca la uriașii poveștilor tresare fereastra, păreții, frunzele arborilor și tot ce e în jurul nostru, dar în o măsură atât de mică încât fără măsurări minuțioase omul nici nu o observă. Un sgomot mai mare, o prăbușire, o pușcătură sau o neînțelegere casnică, nu cutremură fereștile încât pot fi văzute de oricine? Omul a făcut aceste experiențe din timpurile cele mai vechi și dacă nu le-a putut cuprinde în legi fizice dându-le o îndreptățire generală, le-a atribuit uriașilor, cari din poveștile lor au ajuns la noi, ca o dovadă că omul a cunoscut esența acestei legi fizice din vremurile necunoscute nouă. Dar dela cunoașterea legii fizice până la construirea gramofonului, e lungă cale.

La gramofon găsim o pâlnie în al cărei fund e o lamelă subțire provăzută cu un ac. Vârful acului ară în brazda spirală a discului sau plăcii fonografice. Când vorbim în pâlnie se cutremură lamela subțire, se mișcă acul care înseamnă sunetul în brazda spirală a plăcii. Fiecare sunet are un anumit semn. Când vrem să reproducem sunetul, lăsăm să are acul din nou în brazda plăcii fonografice. Vârful acului izbindu-se de semnele ce le-a făcut în brazdă, face ca lamela să se cutremure în același fel cum s'a mișcat când am vorbit în gramofon. Mișcările se dau aerului și prin aer ajung la urechile noastre ca sunet. Dacă acul ar atinge numai semnele ce le-a scris, am avea sunetul curat, dar vârful lui sgărie întreagă brazda și, împreună cu sgomotul mecanismului, pe lângă melodia cântării ce reproduce, ne dă și cârâiala caracteristică tuturor gramofonelor după sistemul lui Edison.

Fonograful fotopneumatic inventat de Lifșiț se compune din două aparate. Unul care înregistrează sunetul, iar altul care-l redă. Aparatul înregistrator (fonograful) fotografiază sunetul, scrie partitura necesară pe un film, iar al doilea aparat (gramofonul) cetește notele și le dă glas. Oricât de paradoxal ar apărea, sunetul se poate fotografia. Un tub de vorbit (pâlnie), întocmai ca la gramofonul lui Edison, prinde sunetul și-l dă unei membrane care are la mijlocul ei un ciob de oglindă. (Vezi fig. 1). Când vorbim în tub,

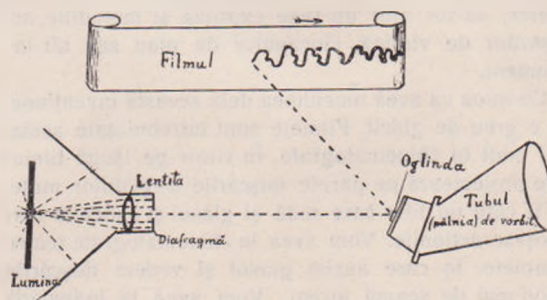

Fig. 1.

oglindea începe să vibreze corespunzător sunetelor ce le spunem. În fața oglindei este un izvor de lumină,

(schiopicon, sau un arc voltaic cu o lentilă și o diafragmă), dela care razele cad pe oglindă și se reflectează pe un film. Filmul se mișcă cu o anumită celeritate.

Să ne aducem aminte de jocurile ce le fac razele ce cad pe o oglindă mișcată în soare. Miști puțin oglinda și pata de lumină ce se proiectează din ea face pe tavanul salei un drum de câțiva metri. Mișcările oglindei din tub nu se văd atât sunt de mici, dar pata de lumină ce se reflectează de pe ea aleargă în o parte și alta pe filmul din față și însemnează sunetul rostit la gura tubului. Filmul se dezvoltă și fixează ca oricare film fotografic, se copiază și se scobește urma sunetului. În acest fel avem partitura gata: (un film găurit).

Pentru redarea sunetului e gramofonul un dulăpior cu o mică apertură prin care năvălește aer comprimat. (Vezi fig. 2). În fața aperturii se mișcă filmul cu o ce-

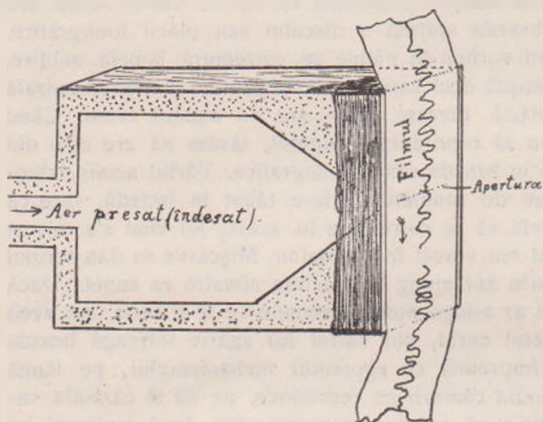

Fig. 2.

leritate de 3 m pe secundă. Aerul trece prin scobitura filmului, și face vibrațiile necesare pentru redarea sunetelor fotografiate pe film. Pentru redarea voci omenеști e indeosebi potrivit și imitează întru toate vocea omenescă. Aerul ce iese din plămâni trece la coardele vocale, e pus în vibrație și dă un sunet pe care-l modifică mișcările buzelor, limbei și gurei întregi. Mișcările coardelor vocale și ale gurii la formarea sunetelor le înlocuiește scobitura filmului. Dar e de înțeles, că tot atât de bine exprimă și melodiile arcușurilor de violină, ciocanelor de pian sau alt instrument.

Ce folos va avea omenimea dela această invențiune, nu e greu de ghicit. Filmele sunt întrebuițate astăzi mai mult în cinematografe. În viitor pe lângă filmul care proiectează pe părete mișcările tragediilor mute, va fi câte un film care redă și glasul și sunetele cari însoțesc acțiunile. Vom avea în cinematografe teatre complete, în care auzim glasul și vedem mișcările celor mai de seamă artiști. Vom avea la îndemână un mijloc, care ne fixează prestațiunile artistului dramatic. Precum astăzi nu mai știm nimic de operele poeților cari au trăit înainte de inventarea scrisului, tot așa nu se va ști nimic de arta actorilor de până

acum nefixată pentru posteritate. Pentru viitor ni se dă posibilitatea ca să avem „operele” marilor artiști dramatici pentru toate vremurile, și tătuca Lessing, dacă și-ar mai putea deschide ochii și mișcă mâna, ar scrie un „mea culpa”.

E de înțeles că fiind abia de acum inventat gramofonul fotopneumatic mai are lipsă de perfecționări; cu toate acestea rezultatele de până acum ne îndreptătesc la cele mai frumoase speranțe. O problemă odată deslegată arată alte drumuri nouă spre descoperiri tot atât de însemnate și neașteptate. Astăzi fotografiăm și reproducem sunetele, mâne le vom putea scrie (— despre o astfel de mașină se chiar povestește în foile americane —) și nu va trece mult și poate vom avea o mașină care cetește spre bucuria scriitorilor români, a susținătorilor de școală, cari vor putea înlocui prin astfel de mașini câte o „putere didactică”, și a unor profesori universitari din București cari vor putea avea locuitori în timpul cât stau în concediu.

Victor Stanciu.

Însemnări.

Cuvinte adevărate. Dintr'o scrisoare deschisă, adresată de marele nostru istoric Nicolae Iorga d-lui Dr. A. Vaida, ca răspuns la o scrisoare deschisă a d-lui Vaida (amândouă scrisorile s'au publicat în „Gazeta Transilvaniei”) reținem câteva rânduri mult grăitoare. Ele ne învederează cum înțelege un istoric evenimentele politice și cum întrevește viitoarea lor desfășurare.

Scrisorile deschise se refer la Austria și politica ei față de naționalități.

„D-voastră ca și alți conducători ai Românilor din Ungaria — scrie d-l Iorga — sunteți de părerea că starea nenorocită a conaționalilor noștri deacolo vine din neinteligenta și patima Maghiarilor; că mai presus de ei este Austria, în care o hotărîre superioară, imparțială, dacă nu ne dă dreptul azi, ni-l va da desigur mâne. Și strigați „Renescă Austria”. Iar, în interesul argumentării trebuie să găsiți că în Bucovina le merge mai bine Românilor decât în Ungaria. Căci acolo e Austria.

Am respins totdeauna această teorie. Sunt convins că în Austria este un singur lucru viu, fiindcă e național: Maghiarii. Ce e nenațional, nu poate fi viu. Dar în marasmul său birocratic se pricepe totuș la ceva, la intriga savantă pentru a distruge națiile. Și aceasta e politica austriacă de azi. Cea de mâne, dacă va fi cum o așteptați, va fi 1789 al Austriei. Căci Statele bolnave fac reforme pentru a nu peri, și pier prin reformele ce le fac.

Aceasta am scris-o totdeauna... Niciodată n'am lăudat, n'am iertat politica Austriei în Bucovina, mai perfidă decât orice politică maghiară... Noi nu iubim Austria. Cu câteva zile înainte de a se fi

strigat „Jos Austria perfidă“, se strigă „Jos Austria“ — în cel mai austriac sens al cuvântului, vă asigur — la o adunare din sala Daciei și eu am răspuns: „Nu așa: sus România!“ Nu iubim Austria fiindcă n'avem ce face cu dânsa și fiindcă ea se incurcă de noi.

Eu cred că politica D-voastre sprijinită pe Viena de mâne, pe care n'o știm cum va fi și care nu poate țineă seamă de noi decât după puterea noastră, vă împiedecă de a cultivă această putere — dovadă ultimile alegeri de comitate — și răpește neamului încrederea, făcătoare de minuni, în el însuși. Drepturile ce se cuceresc, nu se cerșesc la nici o Curte de Apel vieneză.“

§

Manasse. Este o piesă de teatru scrisă de un Evreu talentat din Țară, care a fost reprezentată, în repeșite rânduri, cu succes, pe scena Teatrului Național din București. Autorul acestei piese, Ronetti-Roman, a reușit să dea o formă artistică conflictului dintre poporul evreesc și cel românesc, zugrăvind în colorii vii tragedia neamului său. Manasse nu e, însă, o operă românească, fiindcă sufletul ce-a conceput-o nu a fost asimilat. Piesa Manasse rămâne o operă literară evrească scrisă în românește, după cum e și opera lui Heine în literatura germană. În această revistă s'a mai spus că sufletul, caracterul de rasă al Evreilor nu se asimilează de alte popoare și că Evreii, intrând în viața culturală a popoarelor europene, au izbutit să imprime acestei vieți o notă nouă, pe cea evrească. Literatura ungurească mai nouă e o dovadă eclatantă. În literatura noastră rolul Evreilor de talent e foarte redus, de aceea pericolul influinței evrești nu e așa de simțit. Chiar și o instituție națională, cum e Teatrul Național din București, nu a ezitat să reprezinte de pildă pe Manasse. Avea o scuză că e operă de artă scrisă în limba română și prin urmare se simțea dator să o ia în repertoriul original.

Evenimentele din ultimul an se pare, însă, că au trezit o altă conștiință și o altă judecată în Țară. Directorul Teatrului Național, d-l Al. Davilla, a fost silit, la cererea studențimii, să ia pe Manasse de pe afiș și să amâne poate pentru totdeauna reprezentarea piesei. Felicităm studențimea pentru acest succes.

Unii croniciari teatrali și unele ziare au protestat. Las' să protesteze. Conștiința românească va găsi arme de apărare și împotriva celor ce nu vreau să înțeleagă că noi trăim într'o epocă de făurire a viitorului nostru, într'o epocă de renaștere sufletească, în care principiul național cere restricțiuni și îngrădiri, cere, dacă vreți, un fanatism național. Cei ce ne spun că „drepturile artei sunt călcate în picioare“ — nu știu ce vorbesc (și regretăm că între ei întâlnim și numele d-lor V. G. Morțun, Corneliu Moldovan, O. Savel și Liviu Rebreanu). Teatrul Național, ca și orice instituție de cultură românească, trebuie să steie în serviciul ideii naționale și a artei naționale, iar piesa Manasse nu este națională, nu e românească, deși e scrisă românește. Să fie reprezentată pe alte scene din București, dar nu pe scena Teatrului Național.

E vremea ca sufletul românesc să nu se mai târguiască cu toți Evreii și cu toți cosmopoliții, fie și în artă.

§

Congresul partidului liberal din România. Duminică, 20 Octombrie v., s'a ținut în București congresul partidului liberal, așteptat cu sentimentele cele mai deosebite. Congresul acesta a dat dreptate celor cari erau convinși că reformele anunțate de d-l I. Brătianu, șeful partidului, și aprobate de comitetul executiv al partidului vor primi și aprobarea întregului partid.

Între oratorii cari au luat parte la discuție pentru a aprobă aceste reforme au fost și câțiva dintre marii proprietari ai țării românești. Moțiunea primită de congres, în unanimitate, are prin urmare cu atât mai mare însemnătate, cu cât a fost propusă de chiar aceia, pe cari în rândul întâi îi va atinge exproprierea.

În moțiunea aceasta se spune:

„Înalta conștiință cu care poporul întreg a înțeles interesele statului și avântul cu care el a alergat la datoria lui ostășească, au dovedit și celor mai neîncrezători maturitatea lui și au întemeiat credința că condițiunea neapărată a unei propășiri liniștite, puternice și sigure a României stă în întărirea țărânimii și în solidarizarea reală a tuturor straturilor națiunii cu viața statului, toți cetățenii participând la conducerea treburilor publice.“

Pentru atingerea acestor două țeluri, Congresul declară că se impune continuarea reformelor agrare începute la 1907 și complectarea lor prin dreptul statului de a întreprinde exproprierea în anume condițiuni, cu o dreaptă despăgubire, înlesnindu-se astfel o repartiție a proprietății fonciare mai conformă cu interesul general.

Congresul mai declară că se impune neapărat schimbarea sistemului electoral de azi, trebuie modificată organizația Corpurilor legiuitoare și întocmit pentru Adunarea deputaților colegiul unic al tuturor neștiutorilor de carte cu reprezentarea minorităților neștiutorilor de carte votând indirect în acelaș colegiu.

Congresul privind aceste înnoiri ca datorii imperioase și urgente, cere revizuirea Constituției, care nu poate fi amânată fără a se vătăma situația actuală a Regatului și fără a-i stânjeni desvoltarea viitoare.

Pentru chezășuirea acestei desvoltări, congresul vede în răspândirea instrucțiunii publice, în deosebi a celei dela sate, precum și în întărirea și în sporirea armatei, care și-a dovedit încă peste Dunăre strălucirile ei însușiri, două nevoi esențiale, cărora partidul național-liberal este hotărât să dea o cât mai deplină satisfacțiune.“

Congresul își exprimă apoi iubirea adâncă și încrederea absolută în șeful său.

§

Un fotograf amator artist. Revista noastră în repeșite rânduri a publicat numeroase vederi și tablouri, reproducții după fotografii. Modestia autorului acelor fotografii ne-a împiedecat până acum să-i aducem mulțumirile noastre în revistă.

Frumoasele vederi pe cari revista noastră le-a publicat anii trecuți din munții Carpaților, reproducerea conductului etnografic dela Orăștie, primirea artiștilor români în Sibiu, — toate se datoresc unui fotograf-amator român, care ne-a adus și ne va mai aduce multe servicii făcând, prin fotografiile lui, cunoscute tuturor frumusețile noastre românești.

Îi mulțumim d-lui Romul Popescu, funcționar la centrala „Albina“, pentru interesul ce-l are față de revista noastră și cetitorii ei.

✻

Jubileul gimnaziului din Năsăud. În 4 Octomvrie n. gimnaziul din Năsăud și-a serbat, în cerc restrâns aniversarea a 50-a dela înființare. Cu tot anunțul direcțiunii gimnaziului de acolo, că serbarea nu va lua proporții mai mari, lumea s'a prezentat în număr destul de frumos, mai ales foștii elevi ai acestui liceu, în frunte cu iubitul nostru poet Gheorghe Coșbuc.

Seara, elevii s'au prezentat, într'un impunător conduct, în fața cancelariei directorale, tălmăcind prin rostul oratorului lor sentimentele de recunoștință pentru fericirii întemeietori ai acestui liceu, cari au renunțat la fondurile agonisite cu hărnicia lor — pentru apărarea tronului și a graniței — în favorul unui liceu, în care odraslele grănițerilor să se împărtășească de o educație mai înaltă. Înțelegeau, încă înainte cu o jumătate de veac, „soldații negrii“ că vremile se schimbă din ce în ce mai mult, și generațiile viitoare au lipsă de armele culturii, ca să poată țineă piept cu alte neamuri, mai favorizate de soartă.

Serenada tinerimii, dirijată de d-l Bena, s'a început cu imnul „Doamne ține și proteje“, după care a urmat imnul liceului și încă o bucată — executată cu multă precisiune.

Directorul gimnazial d-l Gheție a răspuns tinerimii, dorind ca făgăduințele lor solemne, să se dovedească în viață, prin fapte.

Serenada s'a repetat și la administrația fondurilor, în numele cărora a răspuns, într'un discurs entuziast, prezidentul Dr. Pahone.

Duminecă a fost serviciu divin, oficiat de mai mulți preoți, în frunte cu părintele canonic Dr. Domide din Gherla, care a rostit o predică înălțătoare.

A urmat ședința festivă, din care remarc discursul profesorului Dr. Drăgan și ovațiile furtunoase, ce s'au făcut poetului Coșbuc, când s'a pomenit și numele lui, printre acelea ai foștilor elevi năsăudeni. Tot cu acest prilej a apărut și voluminoasa lucrare a profesorilor Șotropa și Dr. Drăgan, tratând istoricul acestor școli semicentenate.

Au sosit o mulțime de depeși — între cari dela episcopul Gherlei și a Caransebeșului, apoi dela institutele medii românești. Liceul din Blaj a fost reprezentat prin profesorii G. Precup și Al. Ciura.

Seara a fost concert, după care a urmat dans animat până în zori.

Cum stam cu badea Gheorghe în ușă și priviam la vârtejul dansatorilor, îl întreb: „Pe cine cauți, bade Gheorghe, în vâlmășală?“ „Caut pe subțirica din vecini, dar n'o mai văd“... (a. c.)

✻

Spiculri... Dintr'un articol despre evenimentele din Balcani: „Trupele grecești sunt amenințate să ierneze pe la frontieră și să mai sufere noi lipsuri și mizerii. Din această cauză o persoană sosită zilele aceste din Cavalla ne-a afirmat că armata regelui Constantin se află în plină revoltă“.

Lipsurile și mizeriile — cauze ale afirmării!... Credem că nu asta voia s'o spună autorul.

*

Dintr'o scrisoare publicată: „Am firma convingere că voi izbutil să Vă conving despre adevărul, întemeiat pe argumente nerăsturnabile, al convingerii mele.“

Într'adevăr, trebuie să ai o firmă convingere ca să fii convins că vei putea convinge pe cineva despre adevărul convingerii tale... mai ales când acest adevăr (adevărul convingerii!) se întemeiază pe argumente nerăsturnabile, — nerăsturnabile cel puțin în convingerea (cam nemodestă) a celui care vrea să convingă.

Suntem și noi convingși...

✻

N-rul următor, 22, al revistei noastre va fi închinat teatrului românesc (companiei dramatice a d-lui V. Antonescu); n-rul 23 va fi închinat tânărului pictor român Gheorghe A. Mateiu.

.....

Bibliografie.

Dr. Vasile Bologa, XXVII. *Anuarul școlii civile de fete cu internat și drept de publicitate al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, pe anul școlar 1912-1913.* Cu un studiu introductiv „Harta și statistica în instrucția geografică“ de Victor Stanciu, profesor. Tip. tipografiei archidiecezane, Sibiu, 1913.

Dr. Onisifor Ghibu, *Chestiunea manualelor în școlile noastre secundare.* Extras din „Transilvania“. Tiparul tipografiei archidiecezane, Sibiu, 1913.

Aviz abonaților.

Rugăm cu stăruință pe toți abonații noștri în întârziere cu plata abonamentului să binevoiască a ne trimite sumele ce ne datoresc.

In deosebi adresăm această rugămintă abonaților noștri din România.

Administrația „Luceafărul“.

La înoirea abonamentului nu uitați să contribuiți și pentru fondul gazetarilor.

.....